

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
KİŞİLERARASI İLETİŞİM BİLİM DALI

BOŞANMA SÜRECİNDEKİ BİREYLERİN BAĞLANMA STİLLERİ VE İLETİŞİM
BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Yüksek Lisans Tezi

ÖZGE BACAKSIZ

İstanbul, 2011

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
KİŞİLERARASI İLETİŞİM BİLİM DALI

BOŞANMA SÜRECİNDEKİ BİREYLERİN BAĞLANMA STİLLERİ VE İLETİŞİM
BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Yüksek Lisans Tezi

ÖZGE BACAKSIZ

Danışman: PROF.DR. SERDAR KAYPAKOĞLU

İstanbul, 2011

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

İLETİŞİM BİLİMLERİ Anabilim Dalı KİŞİLERARASI İLETİŞİM Bilim Dalı
Yüksek Lisans öğrencisi ÖZGE BACAĞSIZ'ın BOŞANMA SÜRECİNDE,
KİŞİLERARASI İLİŞKİLER VE BAĞLANMA STİLLERİ adlı tez çalışması ,Enstitümüz
Yönetim Kurulunun 13.07.2011 tarih ve 2011-14/26 sayılı kararıyla oluşturulan jüri
tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : 8.9.2011

1) Tez Danışmanı : PROF. DR. SERDAR KAYPAKOĞLU

2) Jüri Üyesi : PROF. DR. NURHAN TOSUN

3) Jüri Üyesi : YRD. DOÇ.DR. AYŞE BİLGE GÜRSOY ÖZKAN

ÖZET

İlk olarak İngiliz psikolog Bowlby (1969) tarafından ortaya konulan bağlanma kuramında, bağlanma “kişiler arasında devam eden psikolojik bağ” olarak tanımlanmış, çocukla ebeveyn arasında erken dönemde oluşturulan bağın bireyin gelişimi ve daha sonraki yaşamının temelini oluşturan davranışları üzerinde çok önemli bir etkisi olduğu görüşü benimsenmiştir.

Bowlby tarafından ortaya konulan “Bağlanma Kuramı” bu anlamda, yetişkinlik döneminde ikili ilişkileri açıklamada en etkili kuramlardan biridir. Kişilerin sahip oldukları bağlanma stilleri, varolan romantik ilişkileri veya evlilik ilişkilerinin yanısıra iletişim becerilerini etkileyebileceğinden eş seçiminde ve boşanmalarda önemli rol oynamaktadır.

Bu araştırmada boşanma sürecindeki bireylerin bağlanma stilleri açısından iletişim becerilerinin farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemini İstanbul-Kadıköy Aile Mahkemelerine boşanmak üzere başvuran 100 kişi oluşturmaktadır. Katılımcıların gönüllü olmaları esas alınmış, araştırma hakkında bilgilendirilmişlerdir. Ölçme aracı olarak; kişilere öncelikle araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu uygulanmış, sonrasında Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından yakın ilişkilerdeki dörtlü bağlanma stilini (güvenli, kayıtsız, korkulu, kaçınan) ölçmek amacıyla geliştirilmiş “İlişki Ölçekleri Anketi” ile Ersanlı ve Balcı (1998) tarafından geliştirilen, bireylerin kişilerarası ilişkilerde sahip oldukları iletişim beceri düzeylerini belirlemek için kullanılan “İletişim Becerileri Envanteri “ uygulanmıştır.

Uygulanan istatistiksel analizler sonucunda, boşanma sürecindeki bireylerde bağlanma stillerinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Evlilik ilişkilerinde kadınların daha korkulu ve kaçınan bağlanma stili ile bağlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Erkeklerin ise kaçınan ve kayıtsız bağlanma stillerini benimsedikleri saptanmıştır. Ayrıca, bireylerin sosyo-ekonomik seviyeleri ile korkulu bağlanma stili arasında da anlamlılık düzeyi yüksek bir ilişki bulunmuş; bireylerin sosyo-ekonomik seviyeleri yükseldikçe korkulu bağlanma stillerinin ortalamasının düştüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Bununla birlikte, erkeklerin zihinsel iletişim puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülürken, kadınların duygusal ve davranışsal iletişim puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Buna göre, erkekler sözlü iletişime daha çok önem verirken, kadınlar için sözsüz iletişimi de kapsayan iletişimin görsel yönünün önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bağlanma stilleri ile iletişim becerileri arasında da anlamlılık düzeyi yüksek bir ilişki bulunmuştur.

Sonuçlar, literatür ve alanda yapılmış daha önceki çalışmaları desteklerken, örnekleminin boşanma sürecindeki bireylerden oluşması nedeni ile alanda bir ilk oluşturmaktadır.

Sonuçlar; psikolojik yardım, aile mahkemelerinde değerlendirme süreci ve literatür ışığında tartışılmış; bulgular doğrultusunda öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma Stilleri, Boşanma Süreci, İletişim Stilleri, Kişilerarası İletişim.

ABSTRACT

First proposed by J. Bowlby (1969) who was a well known English psychologist, attachment theory was described as “lasting psychological connectedness between human beings”, which shared the view that early experiences in childhood have an important influence on development and behavior later in life.

In this manner, Attachment Theory is one of the most influential theories that explains the personal relationship between people in their adulthood life. Attachment styles that people own, have an important role in choosing their partners to marry or getting a divorce as it may affect their existing romantic or marital relationships as well as their communication skills.

In this study, it was investigated that if communication skills of people who go through a divorce process change according to their attachment styles. The population of the study was consisted of 100 people who applied to Kadıköy Family Courts in Istanbul to get a divorce. The criteria of the study was based on participants’ voluntary attendance as they were informed about the study before. As measuring instruments, Personal Information Form which was designed by the researcher was first asked to fill in as the Relationship Scale Questionnaire which was designed by Griffin and Bartholomew (1994) to assess four characteristics of attachment styles (secured, preoccupied, dismissing and fearful) and the Communication Skills Inventory which was designed by Ersanlı and Balcı (1998)to assess the level of communication skills that people have in their interpersonal relationship was carried out later to the participants.

According to the statistical findings of the study, gender has a statistically meaningful effect on the attachment styles of the people who go through the legal divorce process. Women showed fearful and dismissing attachment styles as men showed preoccupied and dismissing attachment styles. Also, significant relationship between the socio-economic level of people and their fearful attachment styles was established. It was found that when the socio-economic level of the people increases, the fearful attachment styles in both men and women tend to decrease. Additionally,

men scored significantly higher in cognitive communication style as women scored higher in both emotional and behavioral communication styles. Based on this findings, it was stated that men tend to focus on verbal communication as women tend to focus on visual communication which includes non-verbal communication as a subdivision. It was also found that there is a significant relationship between the communication styles and the attachment styles of the people.

As the findings of the study is parallel to the earlier studies in literature, it should be noted that it is the first study in literature as the participants of the study was consisted of people who go through legal divorce process.

All this results are discussed in the light of psychological help, assessment process of family court, relevant literature and some new direction are given to the further studies.

Key Words: Attachment Styles, Divorce Process, Communication Styles, Interpersonal Communications.

ÖNSÖZ

Günümüz toplumlarında bireylerin yaşadıkları en temel sorun alanlarından biri kişilerarası ilişkilerdir. Bireyin doğumundan itibaren etkileşim içerisinde bulunduğu, en yakınından başlamak üzere pek çok kişi; onun kişiliğinin, ruh sağlığının, iletişiminin, tutum ve davranış örüntülerinin belirlenmesinde etkin rol oynamaktadır.

Kişilerarası ilişkilerin niteliği, bireylerin pek çok özelliğini etkilediği gibi, bireyin çeşitli kişilik özellikleri de yaşadıkları ilişkilerin niteliğini etkilemektedir. Kişilerarası ilişkiler ile kişisel özellikler arasında çift yönlü bir ilişkiden bahsedilebilir.

Bireylerin kurduğu ilişkilerin niteliğini etkileyen en önemli kavramlardan biri bağlanmadır. Bağlanma kuramı çerçevesinde bireyin zihninde oluşturduğu imajlar doğrultusunda onun yetişkin dönemde yaşadığı ilişkileri ve bu ilişki tarzlarını açıklayabilmek mümkündür. Bu ilişki tarzlarını oluşturan bireyin benimsediği iletişim tarzları ise önemli bir etkidir.

Ebeveyn çocuk ilişkisinde başlayan ve değişime dirençli olan bağlanma süreci, eş ile olan ilişkide de ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda; bağlanma, yakın ilişkilerde de incelenmeye değer bulunan kuramsal bir düzlemdir.

Bu çalışmada bağlanma stilleri temel alınarak boşanma süreci açıklanmaya çalışılmıştır. Bireylerin iletişim tarzları ve iletişim tarzlarının boşanma sürecinin anlaşılmasına zemin hazırlaması planlanmaktadır.

Öncelikle boşanma gibi üzücü ve psikolojik olarak zor günlerin geçirildiği süreçte vakit ayırarak bu araştırmayı temellendiren, sabırla anket ve ölçeklerimi dolduran kişilere sundukları bilgiler için teşekkür ediyorum.

Çalışmamda bilgisi, hoşgörüsü ve desteğini esirgemeyen ve yardımcı olan değerli hocam ve tez danışmanın Prof. Dr. Serdar KAYPAKOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca araştırmamda emeği geçen, uygulamalarımın tamamlanmasında ve çalışma zamanlarımda bana destek olan iş yerindeki meslektaşlarıma içten teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatımın başından beri bana her zaman güvenen, bütün çalışmalarımın her anında sevgilerini ve desteklerini hissettiren benim kendi bağlanma figrlirim olan aileme teşekkür ederim.

Son olarak benimle birlikte bu çalışmanın bütün heyecanını paylaşan, gösterdiği sonsuz anlayışı, sabrıyla bana her konuda ve her zaman destek olan, hayatımı anlamlandıran, en büyük şansım, eşim Uzm. Psk. Cafer FIRAT'a sonsuz teşekkürleri.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
ÖNSÖZ.....	VIII
İÇİNDEKİLER.....	IX
TABLolar LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XI
GİRİŞ.....	1-3

BİRİNCİ BÖLÜM

1.ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER.....	4-10
1.1.Araştırmanın Amacı.....	4
1.2.Denenceler.....	4
1.3.Sayıtlılar.....	4
1.4.Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.5.Araştırmanın Önemi.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMA KONUSU İLE İLGİLİ YAYINLAR.....	6-40
2.1.İletişim.....	6
2.1.1Kişilerarası İletişim	8
2.2.1.1Kişilerarası İletişim Kuramları.....	9
2.1.2.Eşler Arası İletişim.....	12
2.2.Bağlanma Teorisi.....	14
2.2.1. Bağlanma Stilleri.....	12
2.2.1.1. Güvenli Bağlanma.....	17
2.2.1.2.Saplantılı Bağlanma.....	18
2.2.1.3.Kayıtsız Bağlanma.....	18
2.2.1.4.Korkulu Bağlanma.....	16

2.3.2. Yakın İlişkilerde Bağlanma ve bağlanma stilleri.....	19
2.4.Evlilik.....	22
2.4.1.Bağlanma Stilleri ve Evlilik.....	27
2.5.İletişim ve Evlilik.....	31
2.6 Boşanma.....	35
2.2.Türk Medeni Kanunu Aile Birliğinin Kurulması ve Sonlanması	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	40-54
3.1.Araştırmanın Yöntemi.....	40
3.2.Araştırma Grubu.....	40
3.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları.....	41
3.3.1.Kişisel Bilgi Formu.....	42
3.3.2.İletişim Becerileri Envanteri.....	42
3.3.3. İlişki Ölçekleri Anketi.....	43
3.4. Araştırmanın İşlem Yolu.....	43
3.5.Araştırmada Kullanılan Veri Analizi Teknikleri.....	44

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR.....	44-58
4.1 Tanımlayıcı Bulgular.....	44
4.2.Boşanma Sürecindeki Bireylerin Bağlanma Stillerinde Cinsiyete Dayalı Farklılığa İlişkin Bulgular.....	45
4.3.Boşanma Sürecindeki Bireylerin İletişim Becerilerinde Cinsiyete Dayalı Farklılığa İlişkin Bulgular.....	46
4.4.Boşanma Sürecinde Bireylerin İletişim Becerilerinde Cinsiyete Dayalı Farklılığa İlişkin Bulgular.....	47

4.5.Boşanma Sürecindeki Bireylerin Bağlanma Stilleri İçin Eğitim Düzeylerine Dayalı Farklılıklara İlişkin Bulgular.....	50
4.6.Boşanma Sürecinde Bireylerin Bağlanma Stilleri ve İletişim Becerilerinde Sosyo-Ekonomik Farklılığa İlişkin Bulgular.....	54
4.7. Boşanma Sürecindeki Bireylerin Bağlanma Stilleri ve İletişim Becerileri Arasındaki Korelasyonlar.....	58

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. TARTIŞMA VE YORUM.....	60-65
5.1. Tartışma.....	60
 SONUÇ VE ÖNERİLER.....	66
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	68
EKLER.....	80
ÖZGEÇMİŞ.....	95

TABLolar LİSTESİ

Tablo Nr.	Tablonun Adı	Sayfa No.
1	Araştırma Grubuna Ait Tanımlayıcı İstatistik Bulguları.....	45
2	Cinsiyet Açısından Bağlanma Stillerine İlişkin –t- testi sonuçları.....	46
3	Cinsiyet açısından İletişim Becerilerine ilişkin –t- testi sonuçları	47
4	İletişim Tarzları ve bağlanma stilleri için evlilik biçimine dayalı –t- testi sonuçları.....	49
5	Bağlanma Stilleri Üzerinde Eğitim Düzeylerine İlişkin Ortalama ve Standart Sapmalar.....	51
6	Bağlanma Stilleri İçin Eğitim Düzeyine Dayalı Farklar	52
7	İletişim Becerileri için Eğitim Düzeyine Dayalı Farklar	53
8	Bağlanma ve İletişim Düzeylerine ilişkin Gelir Durumları için Ortalama Ve Standart Sapmalar.....	54
9	Gelir Düzeyi Durumuna İlişkin Farklılıklar	55
10	Bağlanma stilleri ve iletişim becerileri ile ilişkili korelasyonlar.....	59

GİRİŞ

Evlilik, bireylerin, geçmiş yaşam deneyimleriyle geliştirdikleri ruhsal, duygusal, fiziksel beklenti ve gereksinimlerinin karşılanması bağlamında, yaşamın belli döneminde tercihte bulundukları, eşler açısından aynı evde yaşama, müşterek hayatı paylaşma, birbirlerinin alışkanlıklarını benimseme, yeni alışkanlıklar kazanma, toplum içinde evlilik sonucu kazanılan rolleri ve gereksinimleri yerine getirme durumunu içeren bir paylaşım sürecidir (Şener ve Terzioğlu, 2008: 8).

Biyolojik, psikolojik ve sosyal yönleri ile evliliğin, bireylerin bu alandaki gereksinimlerini karşılama işlevi taşıyan bir süreç olduğu söylenebilir. Evliliğin cinsel bir takım gereksinimlerin veya beklentilerin karşılanması, nesli devam ettirme, çocuk sahibi olma gibi işlevleri bulunmakta iken, psikolojik işlevi sevmek, sevilme, değer görme, beğenilme gibi gereksinimleri kapsamaktadır. Sosyal alanda ise çiftlerin; güven içinde olma, dayanışma, toplumsal yapı içinde belli bir konum elde etme gibi gereksinimleri karşılamaya dönük bir yaşantıdan bahsedilebilir (Özgüven, 2009: 61). Söz konusu bu yaşantı içinde, bu işlevler bağlamında, doyum elde etmekten mutsuz olmaya kadar geçen süreç çiftlerin ayrılması ve ailenin parçalanması sürecini teşkil eder. Bu yaşantının tamamen sona ermesi boşanma sürecini ortaya çıkarmaktadır. Paylaşımların derinliği, kapsamı ve etkilediği bireyler bağlamında değerlendirildiğinde boşanma psikososyal problemler arasında önemli bir yere sahiptir.

Boşanmanın yarattığı sonuçları kadar bireyi veya bireyleri boşanma kararı almaya iten unsur veya dinamiklerin anlaşılması süreci tanımlayabilmek için önemli görülmektedir. Son yıllarda süreç temelli çalışmaların artmaya başladığı görülmektedir. Fakat yine de bu çalışmaların miktar ve kavram çeşitliliğinin fazla olduğu söylenemez (Mikulincer ve Florian, 1995: 406).

Boşanma kararını almayı; bireylerin evliliğin kalitesini algılama biçimleri de etkilemektedir. Evlilik kalitesini algılama düzeyi çiftlerin bağlanma biçimleri ile ilişkilidir. Güvenli bağlanmanın evlilik kalitesi ile olumlu ilişki gösterdiği bulunmuştur (Hollist ve Miller, 2005: 52). Hünler ve Gençöz (2003)'e göre; evlilik kalitesi veya evlilik yaşantısının niteliğini etkileyen önemli bir diğer faktör problem çözme becerilerinin yeterliliğidir. Evlilikte karşılaşılan problemlerin çözümünde çiftin sergiledikleri problem çözme becerileri evlilik doyumunun önemli bir yordayıcısıdır.

Boşanma aşamasına gelirken yaşanan süreçte; çiftin karşılaştıkları her türlü sorunun çözümünde sergiledikleri yaklaşımın sonucun niteliğinde rol oynadığı görülmektedir.

Bağlanma davranışları kaynağını doğumdan itibaren kurulan ilişkilerle geliştirmeye başlar. Bağlanma davranışları yaşam boyunca tüm sosyal ilişkileri kapsayacak şekilde kişiler arası ilişkileri başlatma, sürdürme ve sonuçlandırma sürecinde belirleyici rol oynamaktadır (Hazan ve Shaver, 1994: 3). Bağlanma kuramı, romantik ilişkilerdeki bireylerin davranışlarını, ilişkide algılanan doyumu, ilişkide yaşanan olası olumsuzluklardan etkilenme ve bu olumsuzluklar ile başa çıkma biçimlerini açıklamaya yardımcıdır (Gonzaga ve diğerleri, 2001: 249; Eğeci ve Gençöz, 2006: 388). Birçok kültürde olduğu gibi evlilik, toplumsal yaşam içinde en önemli kabul edilen olgular arasındadır. Bu olguyu olumsuz etkileyen boşanma davranışının önlenmesi, açıklanması ve yardım çalışmalarının oluşturulabilmesi için bağlanma elverişli ve açıklayıcı bir kuram olarak ele alınabilir. Hazan ve Shaver (1994)' e göre, erken dönem bağlanma yaşantıları temelinde oluşan zihinsel süreçler; kişinin gerek kendisi gerekse başkaları ile ilgili beklenti ve duygularının şekillenmesinde rol oynamakta; bireyin özsaygısını ve başkalarına duyulan güvenini ve sosyal ilişki becerilerini etkilemektedir. Çatışma ve dolayısıyla iletişim sürecindeki bireysel farklılıkların açıklanması veya çiftlerin yaklaşımlarının anlamlandırılması aşamasında bağlanma süreci önemli bilgiler sunmaktadır. Bağlanma stilleri, bireylerin kişiler arası ilişkilerinde nasıl davranacaklarının ve özellikle stresli durumlarda ne gibi bağlanma tepkileri ortaya koyacaklarının kestirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Bağlanma stilleri iki yönü ile evliliği etkilemektedir. Bunlar; (a) problem çözme becerilerini geliştirme, (b) problemin tanımlanması, yoğunluk ve etkilerine bir değer atfedilmesidir. Bu iki faktörün evlilik üzerindeki etkileri bilinmektedir. Ayrıca, bağlanma stillerinin, evlilik sürecinde cinsiyet gibi doğuştan gelen ve birçok alanda temel farkları içinde barındıran temel değişkenlerle birlikte çatışmayı çözme stillerini etkilediği kabul edilmektedir. Güvenli bağlanan bireyler, aktif problem çözücüdür ve bütünleyici, uzlaşmacı bir yapı sergilerler. Dolayısıyla bu tür evliliklerde boşanma olasılığının düşük olacağı ileri sürülmektedir. Diğer taraftan, güvensiz bağlanan durumlarda problem çözüm bağlamında ele alınmayıp, çatışma aracı olarak kullanılmaktadır (Shi, 2003: 152). Eğeci ve Gençöz (2006)' e göre, güvenli bağlanma

stiline sahip olan bireyler aynı zamanda karşılaşılan problem durumlarını çözebilme konusunda da özgüven sahibidirler. Kaçınan biçimde bağlanan bireyler ise çatışma çözümünde karşılıklıktan kaçınırlar (Corcoran ve Mallinckrodt, 2000: 479). Bireyin sergilemiş olduğu iletişim biçimlerinin sahip olduğu bağlanma stiline göre şekillendiği görülmektedir.

Harary ve Batell (1981)'a göre, iletişimde yaşanan başarısızlık bireylerin birbirlerine vermek istedikleri mesajın farklılaşmasına yol açabilmektedir. Bu tür iletişimde; yanlış anlaşılmalara, diğer insanı dinlemeden sinirlenme, sahip olduğu bakış açısında ısrarlı davranma gibi özellikler temel karakteristiklerdir (Dökmen, 1994: 22). İletişim sırasında empatik davranma; evlilik yaşantısına ilişkin olası uyum güçlüklerini devre dışı bıraktığı gibi; evliliğin süresi, çocuk sayısı gibi değişkenlerden bağımsız olarak evlilik uyumunu belirleyici role sahip olduğu bilinmektedir (Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002: 5). Tüm bu sorunlardan arınmış biçimde sergilenen iletişim becerisi ise bireyin ilişki doyumu ve dolayısıyla evliliğinde algıladığı doyum ile doğru orantılıdır (Eğeci ve Gençöz, 2006: 389)

Evliliğin; insan yaşamı boyunca iletişim süreçlerini belirgin ve süreğen biçimde işlettiği en önemli yaşantı olduğu bilinmektedir. Bireyin sosyal ilişkilerinde sergilediği beceriler; evlilik yaşantısı içindeki paylaşımlarda anlam bulmaktadır. Yakın ilişkilerde bağlanma biçiminin en belirgin biçimde görüleceği bu yaşantı, hem bireysel hem de toplumsal birçok unsurun dâhil olduğu bir paylaşımdır. Ancak, başarısız gelişen bir evlilikte algılanan doyumun, bireyin sahip olduğu özellikler yanı sıra çift arasındaki bazı dinamiklerden etkilendiği görülmektedir. Evlilikte yaşanan uyum sorununun özellikle iletişim çatışmaları ile şekillendiği, problemlerin nasıl çözüldüğünü ise bu iletişim süreçlerinin ortaya çıkardığı ve belirginleştirdiği açıktır. Farklı evliliklerde benzer sorunlar yaşanmasına rağmen tüm evliliklerin boşanma ile sonuçlanmaması bireysel farklılıklardan kaynaklanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, boşanma sürecindeki bireylerin bağlanma stillerinin iletişim tarzları ile yordanmasıdır. Ayrıca boşanma sürecindeki çiftlerin demografik özellikleri, evlilik süresi, evlenme yaşı, eşi ile yaş farkı gibi evlilik biçimi ve özelliklerine ilişkin bazı değişkenlerin bağlanma stili ve iletişim becerileri ile ilişkisinin incelenmesidir.

1.2. Denenceler

1. Boşanma sürecindeki bireylerde iletişim becerileri ile bağlanma biçimleri arasında cinsiyete göre farklılık göstermektedir.
2. Boşanma sürecindeki bireylerin iletişim becerileri ve bağlanma biçimleri arasındaki ilişki yaşa göre farklılık göstermektedir.
3. Boşanma sürecindeki bireylerin iletişim becerileri ve bağlanma biçimleri arasındaki ilişki, bireylerin eğitim durumları ile farklılık göstermektedir.
4. Boşanma sürecindeki bireylerin iletişim becerileri ve bağlanma biçimleri arasındaki ilişki bireylerin sosyo-ekonomik durumları açısından farklılık göstermektedir.
5. Boşanma sürecindeki bireylerin iletişim becerileri ve bağlanma biçimleri arasındaki ilişki evlilik biçimleri ile ilişkilidir.

1.3. Sayıtlar

1. Araştırma ölçekleri boşanma sürecindeki bireylere eşlerinden ayrı biçimde verilmiştir. Bu nedenle, katılımcıların tamamen kendi görüş ve düşüncelerini içtenlikle yansıttıkları, gerçek duygu ve düşüncelerini aktardıkları varsayılmıştır.

2. Uygulama sırasında kullanılan ölçeklerde yer alan soruların ilgili değişkenleri tam anlamıyla ölçtüğü varsayılmıştır.
3. Katılımcılara söz konusu ölçekleri içinde bulundukları boşanma sürecinin hukuki boyutundan bağımsız olduğu açıklanmıştır. Verilerin sadece bilimsel bir araştırma için toplandığı vurgulanmıştır. Bu konudaki etik hakkında bilgi verilmiştir. Katılımcıların bu bağlamda hukuki süreçten bağımsız davranıp cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Uygulamanın adliye ortamında gerçekleştirilmiş olması, katılımcıların duygu ve düşünceleri ile ilgili herhangi bir yargılamaya tabii tutulabilecekleri önyargısını oluşturmuş olabileceği ve bu sebeple gerçek yönelimlerini saklama eğiliminde olabilecekleri düşünüldüğünden, uygulama öncesi verilerin dava dosyalarında yer almayacağı ile ilgili katılımcılara yazılı açıklama yanı sıra sözel de bir takım açıklamalar getirilmiştir. Ancak buna rağmen katılımcıların içinde bulundukları durum ve ortam itibarıyla gerçek eğilimleri saklama olasılıkları bulunmaktadır. Bu durum araştırmanın sınırlılıklarıdır.

Söz konusu araştırma İstanbul ili sınırlı olup, İstanbul Kadıköy Adliyesi aile mahkemelerine boşanma davası ile başvuran bireyler ile gerçekleştirilmiştir. Ancak, İstanbul ilinin Türkiye'nin farklı kültür, ekonomik ve coğrafi bölgelerinden gelen bireyleri temsil edebilmek için uygun popülasyonu barındırdığı düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Önemi

Boşanma süreci nedenler ve oluşan sonuçları bakımından bireysel ve toplumsal anlamda birçok problem ve toplumsal huzursuzluğu ve bireylerin gelecekle ilgili yaşantılarını etki altında tutan bir süreçtir. Ülkemizdeki boşanma oranlarına bakıldığında, TÜİK tarafından yapılan, 2006 yılı aile yapısı araştırması sonuçlarına göre; boşanma hızında yıllara göre artış veya azalma gözlenmektedir. Yine aynı araştırma sonuçlarına göre, boşanmaların %42,6 sı evliliğin ilk 5 yılında gerçekleşmektedir. (www.tuik.gov.tr/veribilgi.do?tb_id=4).

Amerika da yapılan araştırmalarda, gelişmiş ũlkelerde gerçekleşen evliliklerin %50 sinin boşanma ile sonuçlandığı ileri sũrũlmektedir (Ŗzgũven, 2001: 308). Amerika'da boşanma oranlarındaki belirgin artışın dikkat çekici olması ve evliliklerdeki uyumsuzluk ve sorunların sebep olduğu depresyon, alkolizm veya intihar gibi psikopatolojik sũreler evlilik terapilerine ihtiyaç duyulmasına sebep olmuştur (Wang ve Amato, 2000:655).

2. BÖLÜM

KONUyla İLGİLİ KURAMSAL ACIKLAMALAR

2.1. İletişim

İletişim, duygu, düşünce veya akla gelebilecek her türlü yolla bilginin başkalarına aktarılmasıdır. İletişim sözcüğü Latince “communicare” kökünden gelmektedir ve dilimizde kominikasyon, haberleşme veya bildirişim sözcükleriyle de tanımlanmaktadır (Baltas ve Baltas, 2002: 19).

İletişim toplumsal yaşamı olanaklı kılar ve bu yüzden toplumsal yaşamın temelidir. İletişim olmadan sosyalleşme süreci olamaz. Toplumsallaşma sürecinin özü iletişime dayanır. İletişim toplum yaşamı içinde kurulan insan ilişkilerinde paylaşılan ve geliştirilen anlamların zaman ve mekanlara ulaşmasını sağlar. (Altıntaş ve Camur, 2004:4).

Ersanlı ve Balcı'ya (1998:7) göre “İnsan doğduğu andan itibaren, çevresiyle iletişim kurmaya çalışır. Gelişen teknoloji bir yandan iletişimi kolaylaştırırken, diğer taraftan karmaşıklaşan dünya ise iletişimi giderek zorlaştırmaktadır. Bu nedenle günümüzde iletişim, bir insanın teknik olarak bilmesi ve becerilerini iyice geliştirmesi gereken bir araç olmuştur”.

Bilen (2004: 39)' e göre iletişimde başarılı olanlar genellikle kendisine güvenen, saygılı, işbirliği ve paylaşmaya istekli, sorunlara donuk ve çözüm arayıcı kişilerdir. Fikirlerini inatçı bir yaklaşımla savunan, kendi görüşlerinden başka doğru tanımayan; güvensiz, korku içinde yaşayan kimseler genellikle iletişim kuramayan tipleri oluştururlar. Dengeli ve olumlu ilişki kurabilen kişilerin duygusal güvenlik içinde oldukları; olayları, durumları gerektiği biçimde yorumlayabildikleri ve kendileri kadar çevresindeki insanların gelişimine katkı getirme çabası gösterdikleri de belirtilmiştir.

Yüksel' e (2006: 3) göre “Toplum içinde yaşayan insanın kendisini ve çevresini daha iyi tanımasına ve başkaları ile uyumlu ilişkiler gerçekleştirmek için etkileşim

kurabilmesine, yaşıyan ve artık yaşamayan kişilerin miras olarak bıraktıkları bilgilerinden yararlanmasına yardım eden özel bir becerisi vardır. Bu beceri insanın iletişim gücü olarak nitelendirilmektedir”.

Erdoğan (2002: 33) iletişimin sürekli eylemler dizisini içeren bir süreç olduğunu, değişen ve tekrarlanamayan karşılıklı ilişkiler olarak ortaya çıktığını belirtmiştir. İnsanların, çevrelerin, becerilerin, tutumların, deneyimlerin, statüler ve duygular arasındaki karşılıklı ilişkilerin, bir iletişimde kimin ne ve ne zaman yapacağını belirlediğini ve iletişimin, ilişkilerde ve iletişimde süreklilik sağladığını ifade etmiştir.

Toplumsallaşma gereği iletişim; “birbirlerine ortamlarındaki nesneler, olaylar, olgularla ilgili değişimleri haber veren, bunlara ilişkin bilgilerini birbirine aktaran, aynı olgular, nesneler, sorunlar karşısında benzer yaşam deneyimlerinden kaynaklanan, benzer duygular taşıyıp bunları birbirine ifade eden insanların oluşturduğu topluluk ya da toplum yaşamı içinde gerçekleştirilen tutum, yargı düşünce, duygu bildirişimleridir.” Aynı zamanda “belirli bir coğrafya parçasında aynı doğa koşulları içinde varlıklarını sürdürmek için araç ve gereçler bulan, bu konuda çeşitli bilgiler üretmiş bulunan, bunları belirli iş bölümü yöntemlerine göre kullanan, kendi aralarındaki bu iş bölümünden kaynaklanan farklılaşmaları haklılaştırmak için çeşitli değerler ve inancalar üreterek toplumun farklı kesimlerini ortak üst kimlikler içinde kaynaştırmayı amaçlayan insanların etkinliğidir” (Ünsal,1997:5-6)

2.2. Kişilerarası İletişim

Balcı (1996:12)’ya göre “kişilerarası iletişim, genellikle başka bir birey tarafından algılanabilen, sozel olan ya da olmayan davranışlar şeklinde tanımlanır. Başka bir deyişle iletişim sadece sözcük alışverişi değildir, sözcüklerin ötesinde her davranış bir mesaj içerir. Her iletişimde, insanlar birbirlerine bir takım anlamlar yükledikleri semboller gönderirler. Bu semboller sözel olabilir (bütün sözler semboldür) ya da olmayabilir (yüz ifadeleri ve el hareketleri semboldür). İki insan arasındaki fikir ve yaşantı alışverişi, ancak iki taraf da sözel olmayan, konuşulan, yazılan ya da resmedilen herhangi bir sembol ile herhangi bir yaşantı arasında aynı şekilde bağlantı

kuruyorsa mümkündür ve iletişim genel anlamda iki insan arasındaki ilişkiyi şöyle ya da böyle etkiler” (Balcı, 1996: 12).

Öksüz’e (2002) göre bir kişinin diğerinin duygu, düşünce ve davranışını etkilemesi süreci olarak kabul edilen “kişilerarası iletişim” bireyin güvenli, mutlu, üretken gibi özelliklere sahip olabilmesindeki fonksiyonu bakımından önemi artmaktadır. İnsan, hem sahip olduğu potansiyeli geliştirme hem de çevresindeki diğer insanlarla paylaşabilme, uyumlu ve doyumlu ilişkiler içinde olma ihtiyacına sahiptir.

Balcı’ya (1996: 12) göre “Kişilerarası ilişkiler, iletişime dayalı olarak gerçekleşmektedir. İletişim süreci-diğer bireyin algılarını, düşüncelerini ve yaşantılarını anlayabilmek için mesajların alınıp verilmesi, insanların birbirlerine bağımlı hale getirir. İletişim en az iki insan arasında kurulabilir. Bireylerden birinin diğerinin bildiği şeyleri bilmesi, değer verdiği şeylere değer vermesi, hissettiklerini hissetmesi ve onunla aynı kararları alması konusunda gösterdiği isteklilikle iletişimi başlatır”.

Myers ve Myers (1988) kişilerarası iletişimdeki dört temel ögeyi tanımlamışlardır:

1. Kişi, iletişimi ve iletişim tarzını başkalarının anlatmasıyla değil, kendini keşfederek öğrenmektedir.
2. İletişim, sembollerin kullanımını, sezgileri, gözlemleri, çıkarımları, anlamları ve sözel alışkanlıkları içerir. Tesadüfi değil, bilinçlidir ve içerdiği faktörler yeterince anlaşıldığında önceden kestirilebilmektedir.
3. İnsanlar, iletişim sürecinde elde edilen bilgileri, başkalarına zarar verecek biçimde kullanabilecek reklamcılar, propagandacılar, arkadaşlar tarafından sık sık yanlış yönlendirilebilmektedir
4. Kişinin kendisi dışında hiç kimse iletişim tarzı konusunda bir şey yapamaz, çünkü iletişim kişinin içinde başlar; görülen, duyulan, hissedilen, koklanan ya da tadılan herhangi bir şeyden ilk olarak etkilenen kişinin kendisi olmaktadır. Dolayısıyla insanların iletişim becerilerini geliştirmesi çaba ve motivasyon gerektirmektedir (akt. Cihangir, 2004: 5).

Tubbs ve Moss (1974) bir iletişimin “kişilerarası iletişim” sayılabilmesi için şu üç ölçütün gerekli olduğunu belirtmişlerdir:

- a) Kişilerarası iletişime katılanlar, belli bir yakınlık içinde yüz yüze olmalıdır;
- b) Katılımcılar arasında tek yönlü değil, karşılıklı mesaj alışverişi olmalıdır.
- c) Söz konusu mesajlar sözlü ve sözsüz nitelikte olmalıdır; bu iki tür mesaj dışındaki mesajların kullanıldığı iletişimler, örneğin yazışmalar, kişilerarası iletişim sayılmaz (akt: Dökmen, 1994: 24).

2.2.1.Kişilerarası İletişim Kuramları:

Kişilerarası ilişkilerin kuramsallaştırılması ile ilgili diğer önemli girişimlerin Sullivan (1953) tarafından başlatıldığı görülmektedir. Sullivan, kendinden önceki kuramcılardan farklı olarak kişiliğin, kişilerarası durumların dinamik bir örüntüsü olduğunu belirterek, bireylerin diğer insanlarla ilişki sürecine girmeden, etkileşimsel bir ortam içerisinde yer almadan varlıklarını sürdüremeyeceklerini vurgulamıştır. Sullivan, kişiliğin hemen bütünüyle diğer önemli insanlarla etkileşimin bir ürünü olduğunu öne sürmüştür.

Diğerleri ile yakından ilişkili olma gereksinimi herhangi bir biyolojik gereksinim kadar temel bir anlam taşır. Bu noktada birey çevreden algıladığı değerlendirmeler temelinde bir benlik kavramı (benlik dinamizmi) geliştirir. Sullivan, bireyin kendine ya da diğer bir kişiye ilişkin imgesi olarak "personifikasyon" kavramını kullanmış ve bu kavramı daha spesifik olarak "iyi ben" ve "kotu ben" olarak ikiye ayırıp, "iyi ben" in ödüllendirici kişilerarası yaşantılardan, "kotu ben" in ise zorlayıcı/bunaltıcı kişilerarası yaşantılardan kaynaklandığını belirtmiştir . (Akt: Erözkan, 2004: 18).

Levinger (1984: 67) ilişkiler bağlamında dört ilişki düzeyinden söz etmektedir. İlk düzey olan sıfır ilişki düzeyinde, birbirinin varlığından habersiz iki kişi vurgulanmaktadır. İkinci düzey fark etme olarak adlandırılan ancak kişilerarası ilişkinin olmadığı ilişki türüdür; yalnızca kişilerden biri, diğerinin dış görünümünün farkına varmıştır. Üçüncü düzey olan yüzeysel ilişki düzeyinde ise kişilerarası ilişki vardır. Bu ilişkiler iki türlü olabilir; a) bir seferlik karşılaşılan kişilerle girişilen geçici ilişkiler ve

b) sürekli karşılaşıldığı halde selamlaşmanın ötesine gitmeyen ilişkiler. Dördüncü düzeyde ise karşılıklı ilişkiler yer almaktadır. Bu düzeydeki ilişkiler kişilerin etkileşiminin yoğunluğu boyutunda değişmektedir ve böylece kişiler az ya da çok yaşantı veya kişiliklerinin bölümlerini paylaşabilmektedirler (akt: Erozkan, 2004: 20-21).

Duck'un (1983) ilişkilerin gelişmeleri ve çözümlerine ilişkin modeline göre ilişkilerin gelişme ve çözümleri bir kararlar dizisi olarak ele alınmıştır. Bu iki devrede de, temelde yükleme, kişinin kendisini, esini ve ilişkisini değerlendirmesi, geleceğe ilişkin tahmin yürütmesi, duygusal iletişimi gibi süreçlere yer verilmesini ancak bu süreçlerin yoğunluğu söz konusu olduğunda, devreler arasında farklılıklar olabileceğini savunmaktadır. Bu görüşe göre ilişkiye giren kişiler, kendileri, ilişkileri, karşılarındaki kişi ile ilgili yüklemeler yaparlar (akt: Hortaçsu, 1999: 38).

Hinde'nin (1979) kişilerarası ilişkiler görüşüne göre ilişkiler, davranışlar dizisi olmayıp, etkileşimler dizisidir. Başka bir deyişle görüşün odak noktası bireyler değil, bireylerin birbirleri üzerindeki etkileri ve birbirinden etkilenmeleridir. Bu nedenle ilişkiler, onları meydana getiren kişilerin etkileşimlerinden doğarlar, ancak yalnızca o kişilerin davranış ve kişilik özellikleri ile açıklanamayacak niteliklere sahiptirler.

Ayrıca her ilişki, bir ilişkiler ağı içinde de yer alır. Bu nedenle, bir yandan başka ilişkilerden etkilenirken, öte yandan da onları etkiler. Bu görüşe göre, ilişkiler değişik boyutlarda farklılık gösterebilir. Bu boyutlar, etkileşimlerin içeriği (ne yapıldığı content), çeşitliliği, niteliği, farklı etkileşimlerin göreceli sıklık ve örüntülerinden doğan nitelikleri (çocuğun kaç isteğinin kabul edildiği), ilişkideki kişilerin davranışlarındaki karşılıklı birbirini tamamlayıcılık, benzerlik, kendilerini ve ilişkide bulundukları kişileri algılayışları ve bu algıların ideal kişi ve ilişki kavramlarına benzerliği, kişilerin ilişkinin devam ve gelişmesine bağlılıkları olarak belirlenmiştir (akt: Hortaçsu, 1999: 38).

2.3. Eşler Arası İletişim

Aile içinde iletişim, aile bireylerinin olumlu ve olumsuz duygu ve düşüncelerini, sözel ve sözel olmayan dil kullanarak, karşılıklı olarak anlama ve anlatma işlevidir. Bu

araştırmada iletişim eşler arasında odak alınmış ve eşlerin duygu ve düşüncelerini karşılıklı olarak paylaşma durumu olarak ele alınmıştır.

İletişim aile sisteminin işleyişinde, işbirliği ve karar verme gibi işlevlerinde gereklidir. Aileler ile yapılan araştırmalarda da, iyi iletişimin bulunduğu ailelerde, aile ilişkilerinden sağlanan doyumun daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. İyi bir iletişim, ailede, kişilerin birbirlerini daha iyi tanımalarına, kaynakların kullanımında beraberliğin sağlanmasına, davranışlarda koordinasyona, amaçların belirlenmesine, kişilerin kendilerine ve diğer kişilere saygı duymalarına olanak sağlamaktadır. İletişimin ailede empati, uyum ve saygı aktarımında çok önemli bir yeri vardır. Aile içinde sevgi, mutluluk, neşe, kızgınlık, üzüntü, korku gibi duyguların aktarılması ancak üyeler arası etkileşim ile olur. Karşıdaki ile empati kurma, onu anlama ya da anlamama gibi aile işlevlerinin sağlıklı ya da sağlıklısız olmasında çok önemli olan davranışların temelinde iletişim bulunmaktadır (Bulut, 1993: 9-10).

Sağlıklı ailede aile üyeleri, birbirleri ile olan ilişkilerinde ve belirli rol ve sınırların oluşturulmasında katkıda bulunur ve kendi sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiğini doğru olarak algılar. Tüm bunlar sağlıklı iletişim ile olur (Özgüven, 2001: 34). Açık, etkili ve nitelikli iletişim, evlilik başarısını ve mutluluğu pozitif yönde etkiler. İletişim evliliğin başarısında pek çok faktörle ilişkili ve sorunların çözümünde pek çok dinamikten daha çok önemlidir. Yapılan araştırmalar, her iki eşin de iletişim konusunda başarılı ve istekli olduğu evliliklerin büyük ölçüde mutlu, iletişim konusundaki eksikliğin ise mutsuz evliliklerde ortak nokta olduğunu göstermektedir (Şener ve Terzioğlu, 2002: 4).

Evlilik ilişkileri üzerinde araştırma yapan George Bach ve Peter Wyden (1968), aile içi ilişkilerde eşlerin kendi aralarında tartışabilmelerinin önemli olduğunu ifade etmişlerdir (akt.; Yıldırım, 2001: 24). Evliliklerde çiftler arasındaki iletişim aksaklığına neden olan sorunların başında bireylerin konuşma tarzı gelmektedir. Kişi genellikle “ben” ve “sen” dili kullanır. “Ben” dili kişinin bir durum veya davranış karşısında, kişisel tepkisini, duygu ve düşüncelerle açıklayan bir ifade tarzıdır. Başkaları ile ilgili değerlendirme ve yorumlarımızı değil, kendi duygu ve yaşantımızı açıklar. Suçlama olmadığı için “ben” mesajı ile konuşma, iletişimi güçlendirir. “Sen” mesajı ise iletişimi

engeller. “Sen” mesajı, sen dilidir ve genellikle kızgınlık ifadesi için kullanılır (Yıldırım, 2001: 23). Eşler arasındaki kızgınlık, kırgınlık ve çatışma durumlarında eşlerin “sen” dili yerine “ben” dilini kullanması karşıdakinin savunmaya geçmesini, öfke ile karşılık vermesini ve konuşmaktan kaçınmasını engelleyebilir.

Peterson (1968) tarafından iletişimin aile problemleriyle ilişkisini incelemek amacıyla yürütülen araştırmada; etkin iletişim sağlamış çiftlerin birlikte geçirilen zaman, dini konular, aile sorumlulukları, cinsel konular, aile üyelerinin beklentileri, çeşitli alanlarda planlama ve karar verme konularına ilişkin daha az problem yaşadığı, iletişimi olan çiftler ile aynı tür sorunlara sahip olsalar dahi sorunlarını daha kolay çözdükleri bulunmuştur (Akt.; Şener ve Terzioğlu, 2002:12).

2.2. Bağlanma Teorisi

İnsanoğlu doğduğu anda temel gereksinimlerinin karşılanması için destek ve bakıma ihtiyaç duyar. Bu gereksinimlerin karşılanması ile bebek ile bebeğe bakımı veren kişi/kişiler (bağlanma figürü) arasında bir bağ oluşur. Bowlby (1979), hayat döngüsü içinde bağlanma ilişkilerinin insanlar için önemli olduğunu, bağlanma davranışının yaşamın her alanında olan tüm etkileşimleri karakterize ettiğini belirtmektedir. Bowlby (1969)’e göre; bağlanma teorisi insanların kendileri için önem teşkil eden diğerleri ile duygusal bağlar kurma eğiliminin nedenlerini açıklamaya yönelik bir yaklaşımdır (Bowlby, 1969, 1979’dan aktaran: Sümer ve Güngör, 1999: 39). Ayrıca, duygu düzenlemeyi anlamada temel kuramsal çerçevelerden biridir. Bağlanma kuramının gelişimsel öyküsü, Bowlby’nin 1930’lu yıllarda anne kaybı ya da yoksunluğu ile daha sonraki kişilik gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemesi ve Ainsworth’un güvenlik kuramıyla ilgilenmesi ile başlamıştır (Bretherton, 1992: 765). Bu kurama göre, bağlanma bebekliğin ilk iki yılı içinde gelişmektedir.

Duygusal bağ kurma eğilimi ise, yeni doğanların yaşamlarını sürdürebilmeleri ve sağlıklı bir gelişim süreci yaşayabilmeleri için kurulan işlevsel bir eğilimdir. Bowlby (1988)’e göre, bağlanma ve bakım karşılıklı ilişki içinde birbirini tamamlayan iki sistemdir. Bebeğin sergilediği bağlanma davranışı (yakınlık arayışı, gülümseme, vb.),

bebeğe bakım veren tarafından fiziksel temas kurma, dokunma, sakinleştirme, sarılma vb. davranışlarla karşılanmaktadır.

Bağlanma süreci, çocuklar ile bakıcıları arasında görülen yakınlığı arama ve koruma, ayrılığı protesto etme, keşfetme etkinlikleri için bakıcıyı güvenli bir üs olarak kullanma gibi dört temel davranış örüntüsüyle tanımlanabilir (Hazan ve Shaver, 1994: 19).

Bağlanma teorisine göre birey, ihtiyacı olduğunda kendisi için önem teşkil eden ile yakınlık arama konusunda motivasyon sağlayan psikobiyolojik sistem ile doğmaktadır. Bu sistem, insanın her yaşta karşılaşılabileceği sorunlara ilişkin temel bir düzenleyici işlevi görmekte; tehlike veya tehdit altındaki bir durumda bebek ile onun bakımını üstlenen kişi veya kişiler arasında gelişen yakınlığı ifade etmektedir. Bağlanma davranışı en göze çarpar biçimiyle bebeklik döneminde görülmektedir (Mikulincer ve Shaver, 2005: 150; Bartholomew ve Horowitz, 1991: 226). Bakım veren ile bebek arasındaki bu yakınlık; bebeklerin hem kendilerini çevreden gelebilecek tehlikelerden korunmasına yardım etmekte, hem de onlara çevreyi keşfetmeleri için gerekli koşulları sağlamaktadır (Solmuş, 2002: 106). Bowlby (1969), bebeklerin uzun bir süre bakım ve korunmaya ihtiyaç duymaları nedeniyle kendileri için önemli olan başkalarına (*bağlanma figürleri*) yakın olma isteği ve bu yakınlığı korumaya dönük davranışlar (*bağlanma davranışı*) sergileme potansiyeli ile doğduklarını ileri sürmektedir. Ayrıca, yakınlık arama bireyi çevresindeki tehlikelerden korumak ve stresini azaltmak için düzenlenmiş olan ve doğuştan gelen bir duygu düzenleme aracıdır.

Bağlanma kuramına göre, çocuktaki bağlanma sürecinde çocuğa bakım veren tarafından verilen tepkiler ile birlikte kendine ve maruz kaldığı dünyanın özelliklerine ilişkin inanç geliştirmektedir. Eğer çocuk, kendisinin sevilmeye değer olduğuna inanıyorsa ilişkisi de buna paralel olarak gelişmektedir. Aksi durumlarda ise özgüvenden yoksun bir süreç şekillenmektedir. Güvensizlik, başkalarına bağlanmakta kararsızlık, gelecek kaygısı ve ilişki geliştirmekte motivasyon düşüklüğü oluşturmaktadır (Hollist ve Miller, 2005: 47).

2.2.1.Bağlanma Stilleri:

Bowlby (1969)'nın ileri sürdüğü bağlanma süreci ve bu sürece ilişkin kuram yapılan çalışmalar ile birlikte çocukların tepkileri sınıflandırılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Ainsworth ve diğerleri (1978)'nin çocukların kendilerine bakım veren kişi veya kişilerin bulundukları ortamı terk etmesi ile birlikte verdikleri tepkileri yaptıkları deneysel bir çalışma neticesinde sınıflamışlardır. Yapılan çalışmada, çocukların verdikleri tepkilerden yola çıkarak a) güvenli bağlanma, b) Kaygılı bağlanma, c) Kaçınan bağlanma olmak üzere üç farklı bağlanma stili tanımlanmışlardır.

Güvenli bağlanan çocuklar; anneleri/bakım veren kişi tarafından yalnız bırakıldığında, kısa süreli huzursuzluk yaşamalarına rağmen duruma kolaylıkla uyum sağlayarak annesine ilişkin yakınlık kurma ve arama davranışı sergilemektedir. Kaygılı bağlanan çocuklar ise, anneleri yanlarından ayrıldığında yoğun bir kaygı ve gerilim yaşamakta, yabancı bir kimseyle iletişimi reddetmekte; anneleri yanına geldiğinde ise sıkıca yapışıp ayrılmayı reddetmektedir. Diğer taraftan, kaçınan biçimde bağlanan çocuklar; ayrılma yaşantısından çok fazla etkilenmemekte; anne ile yeniden bir araya geldiğinde ise anneleri ile duygusal ve fiziksel temas kurmaktan kaçınmaktadır (Hollist ve Miller, 2005: 48). Anne/bakım veren tarafından sergilenen davranış ve yaklaşım biçimleri de çocukların bağlanma stillerini belirlediği ileri sürülmektedir. Güvenli bağlanma gösteren çocukların anneleri/bakım veren kişi, genelde duyarlı ve çocuklarından gelen isteklere olumlu tepkiler veren kişiler olarak tanımlanırken; kaygılı çocukların anneleri çocuklarının istek ve beklentilerine karşın tutarsız tepkiler veren, çocukları ile olan etkinlikleri sıklıkla kesintiye uğrattıkları anneler olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca; kaçınan çocukların anneleri ise genellikle soğuk, çocuklarının yakınlık isteklerini reddeden ve çocukları ile yakın temastan kaçınan kişiler olarak tanımlanmıştır. Ainsworth ve diğerleri (1978)'nin yürüttüğü bu çalışma sonrasında elde edilen bulgular; daha sonra alanda yapılan diğer çalışmalar tarafından desteklenmiş; bebeklik döneminde oluşan bağlanma stiline *ergenlik* ve *yetişkinlik* döneminde de değişmediği belirlenmiştir. Ayrıca, bu stiller yetişkin yaşamındaki bireysel farklılıkların açıklanması ve tahmin edilmesinde yardımcı olabileceği ileri sürülmektedir (Ainsworth, 1978'den aktaran: Volling ve diğerleri, 1998:355).

Bu genel çerçeve içinde, Bowlby (1969) ve Ainsworth (1987), bağlanma stillerini bebeklik çağında anne/bakım veren ile olan etkileşim sürecindeki kalite çerçevesinde belirlenen ve ileriki dönemde yakın ilişkilerdeki beklentileri, inançları, ihtiyaçları, duygu düzenleme stratejilerini ve sosyal davranışları etkileyen örüntüler olarak ele almışlardır. Bu yönüyle; farklı bağlanma stilleri, bireysel farklılıklarla ilgili süreçleri tanımlama ve anlayabilme konusunda prototipler olarak kabul edilebilir (Sümer ve Güngör, 1999: 74). Bartholomew ve Horowitz (1991), Hazan ve Shaver (1987)'in *kendilik ve diğerleri* (self and other) üçlü bağlanma stili modeline ek olarak olumluluk durumunu da ekleyerek dörtlü bağlanma stilini oluşturmuşlardır. Dörtlü bağlanma modelinde: a) saplantılı bağlanma, b) güvenli bağlanma, c) korkulu bağlanma ve d) kayıtsız bağlanma stilleri yer almaktadır. Dörtlü bağlanma modelindeki güvenli bağlanma; Hazan ve Shaver (1987)'in üçlü modelindeki güvenli bağlanmaya karşılık gelirken, saplantılı bağlanma biçimi kaygılı/kararsız bağlanma biçimine karşılık gelmektedir.

Hazan ve Shaver (1987)'in kaçınan bağlanma stili Bartholomew ve Horowitz (1991) modelinden farklı olacak şekilde ikiye ayrılarak korkulu ve kararsız olarak tanımlanmıştır. Dörtlü bağlanma modelinde, olumlu benlik modeli; olumlu kendilik kavramı anlamına gelmektedir. Bu model, kişinin kendisini sevmeye ve desteklenmeye değer olduğu inançlarından oluşmaktadır. Benlik modelinin olumsuz olması ise insanın kendisini sevmeye değer görmemesi, düşük özsaygıyı içermektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991: 227). Güvenli bağlanma stili olumlu *kendilik ve diğerleri* modelini içermekte; saplantılı bağlanma stili olumsuz benlik modeli ile olumlu başkaları modelinin birleşimini oluşturmakta, kayıtsız bağlanma stili ise olumlu benlik modeli ile olumsuz başkaları modelinin birleşimini, korkulu bağlanma biçimi de olumsuz benlik modeli ile olumsuz başkaları modelini oluşturmaktadır (Griffin ve Bartholomew, 1994: 430–431).

2.2.1.1. Güvenli Bağlanma:

Olumlu benlik ve olumlu başkaları modelini içeren bu stile sahip bireyler, Lopez ve Brennan (2000) a göre, ilk bağlanma figürü ile destekleyici ilişki kurabilmiştir ve bu güven algısını diğerleri ile olan ilişkilerinde de model olarak yansıtabilmektedir.

Bebeklik döneminde güvenli bir bağlanma temeline sahip olan bireyler, “yakınlık” ve “özerklik” (otonomi), ayrılık ve birleşme gibi yaşantıların dengesini kurabilirler. Ayrıca, kendilerini sevmeye değer bulur, başkalarına güvenebilir, hissettiklerini kolaylıkla diğerleri ile paylaşabilir ve yardıma ihtiyaçları olduğunda rahatlıkla ifade edebilirler.

Güvenli bağlanan bireylerin terk edilme veya başkalarının kendilerine istediğinden fazla yaklaşması ile ilgili kaygıları yoktur. Hem kendilerine hem de insanlara duydukları saygı ve güvenleri yüksektir; uzun süreli ilişkiler yaşayabilirler. Sosyal ilişkilerinde; yapıcı tutum sergileme ve sorunlara çözüm bulma eğilimindedir (Finzi ve diğerleri, 2001: 3). Diğer bir deyişle, Feeney (1995)’e göre, güvenli bağlanma stiline sahip bireyler; herhangi bir çatışma durumuyla karşılaştıklarında olumlu veya olumsuz duygularını açık biçimde gösterme eğilimindedir. Ayrıca, bu bireyler iyimser beklentiler geliştirme eğiliminde olup, diğerlerinden yardım istediklerinde yüksek kontrol algısı, öz yeterlik ve özgüven duygusuna sahiptirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991: 446).

2.2.1.2. Saplantılı Bağlanma:

Saplantılı bağlanma stili olumsuz benlik modeli ile olumlu başkaları modelinin birleşimine karşılık gelmektedir. Bu stile sahip bireyler, kendisini değersiz hissetme ve sevmeye değer görmeme eğiliminde olup; diğerlerini olumlu değerlendirir. Bu kişiler, kendini doğrulama ve kendisini kanıtlama eğilimindedir. İlişkileri ile ilgili olarak sürekli takıntı halindedirler ve ilişkileri ile ilgili olarak gerçekçi olmayan beklentiler geliştirirler (Griffin ve Bartholomew, 1994: 444).

2.2.1.3.Kayıtsız Bağlanma

Kayıtsız bağlanma stili, olumlu benlik ancak olumsuz başkaları modeli ile tanımlanmaktadır. Bu bağlanma stiline sahip olan kişiler, özerkliğe aşırı derecede önem verirler, başkalarına olan gereksinimi reddederler. Bartholomew (1990)’e göre, bu kişiler yakınlık duygusundan yoksun kalma pahasına özerkliği tercih eder. Bu tür bağlanma stiline sahip kişiler, sosyal ilişkiler “gereksiz” ve “sıkıcı” görme eğilimindedir. Bu kişilerin benlik saygıları yüksek olup yakınlığa karşı kayıtsızdırlar.

Bu kişiler, kaçınma, uzaklaşma-geri çekilme, mükemmeliyetçilik, öfke, inkâr, narsisizm ve paranoya psikolojik mekanizmalarını kullanma eğilimleri yüksektir (Kuyumcu, 2005: 34).

2.2.1.4.Korkulu Bağlanma

Bu bağlanma stili, olumsuz benlik ve olumsuz başkaları modelidir. Bu bağlanma stilindeki bireyler yakınlıktan korkmakta ve sosyal açıdan kaçınan bir görünüm sergilemektedir. Bu tür bir bağlanma güvenli bağlanma stiline karşıtını oluşturmakta ve bu yönde özellikler taşımaktadır. Bu bağlanma stilindeki kişiler, kendilerini değersiz görme eğiliminde oldukları gibi, diğer bireyleri de olumsuz algırlar. Bu kişiler, kurdukları sosyal ilişkilerin sonucu ile ilgili olarak karamsardır. Bu bağlanma stilindeki kişiler ile ilgili olarak ayrıca, kendilerini açmaktan korktukları empatiden yoksun oldukları ileri sürülmektedir (Finzi ve diğerleri, 2000: 4). Bu durum ise, bu tür bağlanma stiline sahip kişilerin başkalarından olumsuz beklentilerinin olması ve reddedilme veya kaybetme korkusu ile hareket ederek bu tür bir durumdan kaçmak istemeleriyle ortaya çıkmaktadır (Griffin ve Bartholomew, 1994: 442).

2.3.2. Yakın İlişkilerde Bağlanma

Bowlby (1969)'nin, erken yaşlarda başlayan ve bir yaşam boyu devam eden bir süreç olarak belirttiği bağlanma sürecine ilişkin çalışmaların bir süre bebeklik dönemini incelediği, ancak sonraki yıllarda yetişkinlik dönemi ve dolayısıyla bu dönem içindeki yakın ilişkileri de kapsadığı görülmektedir. Bowlby (1988), erken yaşlarda gözlenen bağlanmanın yaşam boyu devam eden bir süreç olduğunu, erken yaşlarda oluşan içsel çalışan modellerin çok fazla değişmeden yetişkinlikte de işlev gördüğünü ileri sürmektedir. Bağlanma süreci, erken bağlanma etkileri olarak sadece bireylerin benlik kavramında ya da sosyal dünyadaki görünümünde ortaya çıkmamaktadır. Aynı zamanda bireylerin sosyal kapasitelerinde, psikolojik iyi olma/ mutluluk hissinde ya da sonraki ilişkilerinde de görülmektedir (Volling ve diğerleri, 1998: 355).

Bağlanma kuramına göre, içsel çalışan modeller, kişiler arası davranışları düzenlemekte ve bireylerin karşısındakinin tutum ve davranışlarını, tepkilerini nasıl algıladığını belirlemektedir. Bu durum ise, özellikle yakın ilişkilerde bireylerin

birbirlerine yönelik davranışlarını, birbirlerini algılayış biçimlerini şekillendirmelerini ve dolayısıyla ilişkinin başarılı veya başarısız olmasını yordamaktadır. (İşinsu, 2003: 33). Hazan ve Shaver (1987, 1994), Bowlby (1969)'nin bebeklik dönemi bağlanma süreçlerine ilişkin geliştirmiş olduğu bağlanma teorisi ve çocukluk bağlanma stillerini bebeklik dönemi bağlanma süreçlerinin romantik ilişkilerde de etkili ve belirleyici olabileceğini öne sürerek romantik ilişkilere uyarlamışlardır. Bu bağlamda, geliştirdikleri ölçek ile birlikte bağlanma stillerinin yetişkinlikteki özelliklerini açıklamaya çalışmışlardır.

Bebeklikteki bağlanma ile romantik ilişkilerdeki bağlanma süreci arasında farklılıklar olduğu gibi çeşitli benzerlikler de bulunmaktadır. Erken dönem bağlanma ilişkisinde olduğu gibi yetişkinlik döneminde bağlanmada da birey, stres durumu ile karşılaştığında bağlanma figürüne yakın olmayı istemekte (*yakınlık arayışı*), bağlanma figürüyle güvenlik aramakta (*güvenli sığınak*), bağlanma figürü bireye çevreyi rahatlıkla ve özgürce keşfedilme imkânı vermektedir (*güvenli üs davranışı*) (Kuyumcu, 2005: 31). Main ve diğerleri (1985)'e göre, erken dönem bağlanma ve yetişkinlik dönemi bağlanma süreçlerindeki temel farklılık ise yetişkin dönemindeki bağlanmada ilişkinin karşılıklı olmasıdır. Erken dönem bağlanmada, bağlanma figürü bakım verip; bakım almamakta, bebek veya çocuk güvenlik arayışı içinde olmakta ancak bağlanma figürüne güven vermemektedir. Bu bağlamda, bebeklik dönemi bağlanma sürecinin tek yönlü olduğu söylenebilir. Oysa yetişkin bağlanma ilişkisi yaygın biçimde karşılıklıdır. Bu ilişkilerde her iki tarafta hem bakım veren hem de bakım alan konumundadır. Her iki tür bağlanma süreci arasındaki benzerlikler ile ilgili olarak Solmuş (2002), bebeğin gereksinimleri ve beklentilerine bakım veren kişinin duyarlı davranması, yanında olması ve bakım veren kişi tarafından bu gereksinimlerin tutarlı biçimde karşılanması halinde bebeğin bakıcısına/annesine duyduğu güven ile eşin yanında bulunma, eşi tarafından gereksinimlerin önemslenmesi ve karşılanması durumunda eşe duyulan güvenin birbirine benzediğini ileri sürmektedir. Bu aşamada birey kendini tehlikede hissettiği veya destek alma ihtiyacında olduğu takdirde eş güven ve rahatlık sağlayan, koruyan konumundadır. Ayrıca, yetişkin bağlanma süreci, evliliğin cinsellik alanında ve bir çift olarak kurulan sosyal ilişkilerde ortak amaçlar edinebilmeyi de kapsamaktadır.

Birçok deneysel çalışma göstermiştir ki, romantik ilişkilerde eş seçimi sürecine farklı etmenler dâhil olmasına rağmen, bağlanma stilleri bu süreçte önemli rol oynamaktadır (Volling ve diğerleri, 1998: 356). Diğer bir deyişle, Simpson ve Rholes (1998)'a göre, bağlanma yönelimleri, yakın ilişkilerde, bireyin kendi davranışları ile ilgili rehberlik ederek diğerlerinin davranışları ile ilgili beklentileri belirlemektedir. Böylece, evlilik öncesi eş seçim aşamasında bağlanma stillerinin etkili olmaya başladığı söylenebilir. Feeney (1999)'e göre ise, bireyler ilişkilerinde eşlerinden rahatlık ve güvenlik beklemekte ve herhangi bir stres yaşantısı ile karşılaştığında bu duygulara ihtiyaç duymaktadır. Bireylerin stres yaşantısı karşısında güvenlik algısı tehdit altında olduğu zaman, bağlanma sistemi harekete geçerek farklı bağlanma stillerindeki duygusal özellikler ve prototip niteliği taşıyan davranışlar sergilenmektedir (Kobak ve Duemler, 1994: 130).

Simpson (1990)'ın flört eden çiftler üzerinde yaptığı çalışmada, güvenli bağlanan bireylerin, ilişkilerine daha bağlı oldukları, karşılıklı güven ve bağlılık oluşturduklarını, buna karşın kaçınan bireylerin ilişkilerine daha az bağlı ve güvensiz oldukları bulgulanmıştır. Kaygılı ve kaçınan bireyler, ilişkilerinden düşük düzeyde doyum almaları açısından benzerlik göstermelerine rağmen, bu doyumsuzluğun altında yatan etmenler bağlamında farklılaşmaktadır.

Bağlanma stiline göre, ilişki niteliği veya ilişki özellikleri ile ilgili yapılan çalışmalar, güvenli bağlanan bireylerin güvensiz bağlananlara göre daha fazla, uzun süreli ve istikrarlı ilişkiler kurabilme eğiliminde olduğunu göstermektedir (Mikulincer ve diğerleri, 2002: 411). Ayrıca, yakınlık, samimiyet, destekleyicilik ve güven gibi unsurlar; güvenli bağlanma stiline sahip insanların romantik ilişkilerinin temel karakteristiğidir. Duygusal kararsızlık ve ilişkide dengeyi kuramama konusunda kaygılı olma ise kaygılı kararsız bağlanma stiline sahip kişilerin ilişkilerindeki temel özelliklerdir (Mikulincer ve Florian, 1995: 406). Yapılan çalışmalar, bağlanma stiline yakın ilişkilerdeki uyumu öngörmede yardımcı olduğunu ve ayrıca kişiler arasındaki bu bağın anlaşılmasında yol gösterici olduğunu belirtmektedir (Gallo ve Smith, 2001: 263-264).

Klasik bağlanma teorisinde, kendisi ve diğerleri ile ilgili olumlu algısı olan iki bireyin ilişkisi güvenli bağlanma niteliğindedir. Bu duruma paralel olarak bu çiftlerin sosyal ilişkileri de güvenlidir. Bu çiftler, diğer çiftlere oranla, sosyal ilişkilerinde başarılı bir görünüm sergilemektedir. Güvensiz bağlanma stiline sahip bireyler ise korkulu, kayıtsız vb. şekillerde farklı bağlanma stiline sahip kişiler ile ilişki kurabilmekte ve bu tarz ilişkilerinde dezavantajlı durumlara neden olabilmektedir. Bu bağlanma modelleri erken yaşlarda gelişip, tüm yaşam boyunca ve farklı birçok davranış kategorisinde etkili olmaktadır (Simpson ve diğerleri, 2007: 467).

2.4 Evlilik

Evlilik; iki yabancının farklı değerler, kısmen ya da tamamen farklı kültürlerle ve iki ayrı aile öyküsüyle bir araya geldikleri ve kendilerini yeniden tanımladıkları, yeni ve özel bir yapı olarak tanımlanabilir (Ateş, 2009: 114). Evlilik yaşantısı ile oluşan ailenin toplumsal yapının temelini oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda, evlenme süreci de önem teşkil etmektedir. Bu önemin fark edilmesi, evlilik doyumu, evlilik uyumu ve boşanma sürecine ilişkin pek çok alanda araştırmaların yapılmasına yol açmıştır. Bilimsel otoriteler tarafından farklı tanımlandığı görülen evlilik, Özgüven (2001)'e göre kurumsallaşmış bir yol, ilişkiler sistemi, bir kadın ile bir erkeği “karı-koca” olarak birbirine bağlayan ve doğacak çocuklara belli bir kanuni statü sağlayan bir yaşantıdır. Glenn (1991) ise evliliği, bireyin mutluluğunu sağlayan ve kişiliklerinin gelişiminde önemi rol oynayan bir birim olarak tanımlamaktadır. Bir diğer tanımlama ile evlilik, bir kadın ve bir erkeğin karı-koca rollerini edinerek yaşamlarını birlikte geçirmek ve soylarını yasaların koruduğu bir kurum içerisinde belirli statüye sahip çocuklar dünyaya getirerek sürdürmek üzere oluşturdukları bir ilişkiler sistemidir (Erdoğan, 2007: 5).

Evlilik karmaşık bir ilişki sistemidir. Bireylerin birbirlerine davranma biçimleri, evlilik içi rol ve sorumluluklarını öğrenmeleri gerektirmektedir. Özgüven (2000)'e göre evliliğin temel işlevleri arasında cinsel yaşamın sağlıklı olarak düzenlenmesi, soy çizgisi, cinsiyet rolleri ve iş bölümünün belirlenmesi, ekonomik üretim ve tüketim etkinliklerinin düzenlenmesi gibi temel görevler yer almaktadır. Ayrıca, evlilikte eşler sosyal gereksinim anlamında güven içinde olma, korunma, dayanışma halinde olma,

geleceğe güvenle bakabilme ve toplumda bir yer edinme gibi isteklerini doyurma imkânı bulmaktadır.

Psiko-sosyal ve fizyolojik birçok gereksinimi karşıladığı görülen evlilik ilişkisinin çiftlerin duygusal birtakım gereksinimlerini de karşılıyor olması evliliğin göz ardı edilemeyecek bir boyutunu oluşturmaktadır. Kadın ve erkeğin sevmeye ve sevilme, beğenilme gibi doğal gereksinimlerinin de evlilik ilişkisi içinde bulmaya çalıştıkları yaygın bir düşüncedir (Canel, 2007: 57–58).

İşlevi hemen her toplumda benzer olan evliliği temel olarak sınıflandırmak gerekirse, oturlan yere göre; eş sayısına ve eşin seçildiği gruba göre olmak üzere üç grupta toplanabilir (Lundberg 1970'ten aktaran: Bağlı ve Sever, 2005: 9).

1. Oturlan yere göre: a) Matrilokal: Erkeğin kadının ailesinin evinde oturması (iç güveyliği) b) Patrilokal: Kadının erkeğin ailesinin evinde oturması c) Neolokal: Kadın ve erkeğin ailelerinden birlikte ayrılarak ayrı bir ev kurmaları.

2. Eş sayısına göre: a) Monogami: Tek eşli evlilik, b) Poligami: Çok eşli evlilik

3. Eşin seçildiği gruba göre yapılan evlilikler: a) Endogami: akraba içi evlilik, b) Ekzogami: Akraba dışı evlilik

Ozankaya (1997) tarafından yapılan bir başka açıklamada ise, evlilik türlerinin aile yapısını yansıttığı ileri sürülmektedir. Bu aile yapıları ise (a) anaerkil, (b) ataerkil, (c) geniş, (d) çekirdek ve (e) geçiş ailesi olarak ele alınmaktadır:

- Anaerkil Aile: Güç ve yetkinin anada ya da kadın aile başkanında toplandığı aile biçimidir.
- Ataerkil Aile: Erk ve yetkenin babada ya da erkek başkanda toplandığı, kadın ve çocukların ise astlık durumunda bulunduğu aile biçimidir.
- Geniş Aile: Ana- baba ve evli çocukların, ana ya da babanın yakınlarının ve onların eş ve çocuklarının bir çatı altında yaşadıkları aile biçimidir. Geleneksel aile tipi olan geniş

aile; özellikle az gelişmiş ülke ve yörelerin ülkenin kırsal kesimlerinde yaygın olarak bulunmaktadır.

- Çekirdek Aile: Karı-koca ve evlenmemiş çocuklardan kurulu olan ve sanayileşmiş ve kentleşmiş toplumlarda oluşan aile biçimidir.
- Geçiş Ailesi: Toprağa bağlı üretimden endüstrileşmiş bir üretime doğru hızlı bir geçişin olduğu nüfusun hızla arttığı, toplumsal yapı, yaşam biçimi ve kavramların hızla değiştiği toplumlarda oluşan bir aile tipidir.

Evliliğin temel işlevleri veya evliliğin niteliksel özellikleri konusunda yapılan çalışmalar dikkate alındığında, çiftlerin evlilikteki gelişimsel görevlerini “*evlilik yaşam döngüsü*” başlığı altında incelendiği görülmektedir. Bu yaklaşıma göre, evlilik yaşantısında, çiftlerin eş olabilmeye ilişkin görevleri şu şekilde sıralanmıştır (Nichols, 2005’ten aktaran: Canel, 2007: 58).

1. Bağlılık: Çiftin evlilik ilişkisi hakkındaki değerlerinin ne olduğu ve ilişkilerini sürdürme konusundaki niyet ve çabaları anlamına gelmektedir.
2. İhtimam: Çift arasındaki duygusal bağlanmayı ifade etmektedir. Bu basamakta evlilik ilişkisine ihtimam göstermenin önemi, evliliğin devamını garantileyecek yeterli ve uygun özenin evlilik ilişkisinde var olma durumudur.
3. İletişim: Çiftin sözlü veya sözsüz, sembolik mesajlar ile ortak anlamları paylaşabilmesidir. Bu basamakta, çiftin evlilik görevi ise, paylaştıkları iletişim evreninin ilk yapılanması, iletişim sürecinde işe yarar örüntülerin temellendirilmesidir.
4. Çatışma ve uzlaşma: Çatışma ve uzlaşma tüm yeni ve uzun süreli ilişkilerde karşılaşılabilecek kaçınılmaz bir süreç olup; bu basamakta çiftin gerçekleştirmesi gereken görev, çatışmaları nasıl etkili biçimde çözecekleri ve uzlaşmaya ne şekilde varabileceklerini öğrenmeleridir.
5. Anlaşma: Eşin, diğer eşin açık veya örtülü mesajlarını, beklentilerini algılaması ve yerine getirebilmesidir. Bu aşamada çiftin üzerine düşen görev, beklentilerin ve anlaşma

yollarının keşfedilmesi ve öğrenilmesidir. Bu aşamanın içerdiği bir diğer görev de çiftin kendi kök ailelerinden ayrılarak, çift olarak bireyselliklerini oluşturabilmeleridir.

Evliliğin toplumsal var oluş içindeki anlamı ve işlevlerinin neler olduğuna dair yapılan bir başka açıklamada ise, tarihin her döneminde ve her toplumda evlilik ve ailenin temel işlevlerinin şu noktalarda toplandığı öne sürülmektedir (Özgüven, 2001: 61).

1. Eşlerin neslin devamına ilişkin sorumlulukları yerine getirmeleri,
2. Bireylerin, toplumun devamlılığını sağlayacak şekilde yetiştirilmeleri, ortak toplumsal kurallar alışkanlıklar kazanmalarına yardım etmek,
3. Aile üyelerinin ekonomik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak,
4. Çocuğun toplumsallaşmasını sağlamak,
5. Aile üyelerinin cinsiyet rollerinin kazanılması,
6. Çocuğun topluma daha kolay biçimde uyum sağlamasına zemin hazırlamak.

Evlilik ilişkisini sınıflamada kullanılan bir başka yaklaşımda evlilik fonksiyonelliğine göre ele alınmaktadır. Bu kapsamda evlilik, sağlıklı olan ve olmayan biçiminde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflamaya göre, sağlıklı evliliklerle ilgili üzerinde en çok durulan özellikler; çatışma çözme stilleri, çiftler arasında duygusal yakınlığın derecesi ve temel ihtiyaçları karşılama derecesidir. Sağlıklı evlilikleri niteleyen diğer unsurlar da, çiftlerin birbirine olan sevgi ve inançlarının yanı sıra, kişisel amaçları karşılıklı olarak desteklemeleridir (Canel, 2007: 60–61).

Bir başka açıklamada sağlıklı evliliğin nitelikleri şu şekilde sıralanmaktadır:

(a) Duyguları paylaşma: Eşlerin birbirlerine karşı olumlu veya olumsuz duygularını açık, içten ve özgür biçimde paylaşmaları.

(b) Duyguları anlama: Eşlerin birbirlerinin duygularını empatik olarak anlaması.

(c) Bireysel farklılıkların kabul edilmesi: Eşlerin birbirlerinin bireysel farklılıklarını hoş karşılaması, bu farklılıkları cesaretlendirmeleri.

(d) İlgi ve sevgi duygusunun iletilmesi: Eşlerin ilgi ve sevgi duygusu ile birbirleri ile etkileşim içinde olmaları.

(e) İşbirliği: Eşlerin amaçlarına ulaşmaları için her birinin etkili biçimde çalışması ve gönüllü olarak işbirliği yapılması.

(f) Mizah duygusu: Eşlerin yaşanan olaylar ile ilgili şakalaşma ve espri yapmaları.

(g) Temel gereksinimleri karşılama: Eşlerin yaşamlarını sürdürme ve kendini güvence altına almaları için gerekli olan temel gereksinimlerin karşılanması.

(h) Çatışmaya girmeden sorunun çözümü: Kişileri değil problemi merkeze alan bir tutum ile sorunların çözülmesi.

(i) Toplumsal değerlere sahip olma: Eşlerin içinde bulunduğu toplumsal yaşamın temelini oluşturan değerler sistemini kazanması ve benimsemesi.

(k) Sorumluluk alma.

(l) Karşılıklı takdir duygularını ifade etme: Eşlerin birbirleri ile ödüllendirici bir tutum ile ilgilenmesi, takdir ve beğenilerini ifade etmeleri.

(m) İletişim: Eşlerin her zaman aralarında etkili ve sürekli bir iletişimin olması.

(n) Boş zamanları birlikte geçirme: Eşlerin ilişkilerini olumlu yönde geliştirmeleri ve birlikteliği güçlendirmeleri için ortak zamanı artırmaları, birlikte vakit geçirmeye zaman ayırmaları.

(o) Sorunla başa çıkma becerilerini kazanmış olma: Eşlerin, sorunlarını çözmeye ilişkin gerekli olan problem çözme ve sorunlarla başa çıkma becerilerini kazanmış olmaları (Özgüven, 2001: 87–88).

2.4.1. Bağlanma Stilleri ve Evlilik

Özellikle yakın ilişkilerdeki iletişim süreçlerinde verilen tepki ve gösterilen yaklaşımda önemli bir öngörü sağlayan bağlanma stillerinin, evlilik yaşantısında da evlilik doyumunu ve evlilik uyumunu konusunda öngörü oluşturmada yardımcı olduğu görölmektedir. Thompson (1999)'a göre; erken dönemde gelişen güvenli bağlanma, gelecekte doyum verici ilişkiler kurabilmeyi sağlamaktadır. Bağlanma davranışı, çevresel ihtiyaçlara göre değişim göstermesine rağmen bireysel bağlanma stili değişime dirençlidir.

Klohn ve Bera (1998)'ya göre, bu nedenle, bağlanma stilleri yaşam boyu bireyin karşılaştığı her türlü ilişkide ve özellikle yakın ilişkilerde ciddi bir öngörü sağlamaktadır. İlişkilerin başlaması, ilişkiye ait yaşantı süreci ve içeriği ile akıbeti anlamında yakın ilişkiler bir süreç olarak ele alınarak incelenebilir. Bu doğrultuda, özellikle evlilik yaşantısı açısından bireylerin evlilik kararı alması gibi başlangıç aşaması bağlamında değerlendirildiğinde Hill ve diğerleri (1994)'ne göre, güvenli bağlanan bireylerin güvensiz bağlanan bireylere göre romantik ilişkilerinde evliliğe taşıma veya birlikte yaşama eğiliminin daha fazla olup, boşanma kararı alma eğilimlerinin ise daha az olduğu görölmektedir.

Bağlanma stillerinin evlilik ilişkisindeki yansımaların daha anlaşılabilir olması açısından yapılan çalışmaların incelenmesi bilgi verecektir. Feeney (2002) tarafından yapılan çalışmada, güvensiz bağlanma ile eşin olumsuz davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu ileri sürölmektedir. Ayrıca, aynı çalışma, güvensiz bağlanan kişilerin genellikle eşinin davranışlarını tepkisel olarak değerlendirme eğilimi taşıdığını, güvenli bağlanan bireylerin ise olumlu ve yapıcı tutum ve olumlu yaklaşma eğilimi sergilediğini vurgulamaktadır. Bu çalışma, bireylerin bağlanma stili yakın ilişkilerinde maruz kaldıkları tutum ve yaklaşımları anlamlandırma biçimini de etkilediğini göstermektedir.

Bireylerin eşinin tutumunu algılayış biçimi yanı sıra, evlilikten aldığı doyum da bağlanma stili ile şekillendiği öne sürölmektedir. Evliliğin nasıl bir içeriğe ve niteliğe sahip olduğu bireylerin bağlanma stillerine göre farklı yaşanabilmektedir. Hazan ve Shaver (1987), güvenli bağlanan çiftlerin evlilik doyumunun yüksek olduğunu, bu

çiftlerde boşanma oranının düşük olduğunu ileri sürmektedir. Kobak ve Hazan (1992) tarafından evlilik kalitesi ile ilgili kırk evli çift ile yapılan çalışmada, güvenli bağlanan çiftlerin evlilik doyumunun yüksek olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca, güvenli bağlanma, çatışma çözmedeki başarının tahmin edilmesini sağlamaktadır.

Volling ve diğerleri (1998) tarafından, yetişkin bağlanma stilleri ile iyi olma, evlilik ve ebeveyn olma durumları arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmada; güvenli bağlanan çiftlerin depresyon skorları güvenli erkek-kaçınan kadın ve her iki çiftin güvensiz olduğu çiftlerin depresyon skorlarından anlamlı derecede farklı olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca, evlilik ilişkileri bağlamında; eşleri ile ilgili sevgi duyma eğilimi her ikisi de güvenli bağlanan çiftlerde her ikisi de güvensiz bağlanan çiftlerden daha fazla olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu tür duygusal atmosferin çiftleri motive ettiği ve evliliğe ilişkin doyum sağlayıcı rol oynadığı düşünülmektedir. Evlilik ilişki kalitesi ölçeğinin, evlilik sevgisi alt ölçeğinden aldıkları skorlara göre, güvensiz eş ile evlenen güvensiz bayanların sevgi skorları, kaçınan erkek ile evli olan güvenli bayanların skorlarından anlamlı biçimde daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

Evlilikten alınan doyum yanı sıra, bağlanma stillerinin çiftlerin evlilikteki uyumlarını da belirlediğini ileri süren çalışmalara rastlanmaktadır. Heene ve diğerleri (2005) kadın örneklemini üzerinde yaptıkları çalışmada; güvenli bağlanmanın depresif semptomlar ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi açıklamada aracılık eden bir faktör olduğunu ileri sürmüşlerdir. Yine benzer şekilde bağlanma stilleri ile ilgili yapılan bir başka çalışmada, kaygılı ve kaçınan bağlanma stilleri ile psikolojik semptomlar arasında pozitif bir ilişki bulunduğunu ileri sürmektedir (Corcoran ve Mallinckrodt, 2000: 479).

Yeni evli çiftlerde, bağlanma stilleri ve evlilik uyumu arası ilişkinin incelendiği bir çalışmada; eşlerin benzer bağlanma stilini paylaşma eğiliminde oldukları, her ikisi de güvenli bağlanan çiftlerin her ikisi veya biri güvensiz bağlanan çiftlere göre evliliklerini daha olumlu değerlendirme eğiliminde oldukları, bu çiftlerin daha çok yakınlık ve daha az iletişim çatışması ve boşanma yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Söz konusu araştırma, her ikisinin de güvenli olduğu eşlerin evliliklerinin daha az çatışma ve daha çok sevgi içerdiğini ileri sürmektedir. Aynı çalışmada, eş seçiminde bağlanma stillerinin belirleyiciliğine ilişkin sonuçlarına göre; kendilerine benzer bağlanma stiline

sahip kişilerle evlenme eğiliminde oldukları bulunmuştur (Senchak ve Leonard, 1992: 60).

Bağlanma stillerinin ilişkilerdeki yansımalarına ilişkin yapılan bir başka çalışmada; güvenli bağlanma stiline sahip yetişkinler, kaçınan bağlanma stiline sahip kişilerin aksine yüksek derecede güven, yakınlık, doyum ve bağlılık taşıdığı öne sürülmektedir. Güvensiz bağlanan çiftlerde zayıf iletişime ek olarak, kendilerini ve eşlerini eleştirme biçiminde iletişim kurdukları, bunun yanı sıra güvenli bağlanan bireylerin açık iletişim kurdukları ve bu tür bağlanma stiline bağlı kişilerin ilişkilerini güven, sağlamlık ve dürüstlük üzerine kurdukları öne sürülmektedir (Plessis ve Clarke, 2008: 78).

Türkiye’de bağlanma, bağlanma stili ve yakın ilişkiler üzerine yapılan çalışmaların daha çok evlilik uyumu ve evlilik doyumu bağlamında ele alındığı görülmektedir. Romantik ilişkiler bağlamında ele alınan bağlanma stilleri ile ilgili ülkemizde yapılan çalışmalar, ilişki süresi ve bağlanma stilleri (Işınsoy, 2003), evlilik uyumu, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişki (Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu, 2006), çatışma çözme stratejileri ile bağlanma stilleri (Bahadır, 2006) şeklinde örneklendirilebilir.

Evlilik uyumu ile psikiyatrik rahatsızlıklar, bağlanma stilleri, mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkinin incelendiği Erdoğan (2007) tarafından yapılan çalışmada; evlilikte sorun yaşayan çiftlerde, kadınların bağlanma stillerinde kaçınma ve kaygı boyutlarının öne çıktığı, erkeklerde ise kaçınma boyutundan yüksek puanlar alındığı görülmüştür. Bu sonuç ise, genellikle iletişim kurma biçiminde erkeğin, olası birçok kaygı ile evlilikte var olan sorunları görmezden gelme veya kaçınma eğiliminde olmalarının etkili olabileceği şeklinde yorumlanmaktadır. İlişki doyumu ile ilgili Eğeci ve Gençöz (2006) tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışmada, güvenli bağlanma stiline sahip olan bireylerin ilişki doyumlarının da yüksek olduğu bulgulanmıştır. Evlilik uyumu, bağlanma biçimleri, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelendiği bir başka çalışmada; güvenli ve saplantılı bağlanma biçimindeki kişilerin evlilikteki uyum puanları korkulu bağlananlardan yüksek bulunmuştur (Tutarel Kışlak ve Çavuşoğlu, 2006: 66). Aynı çalışmada, özellikle saplantılı bağlanma biçimde

bağlanan kişilerin evliliğe uyum düzeylerinin yüksek çıkması kültürel özellikler bağlamında ele alınarak değerlendirilmektedir. Bu şekilde ele alındığında ise sonucun manidar olduğu düşünülmekte, bu tür bağlanma biçiminde olanların ilişki sürdürme, yakınlık kurma eğiliminin fazla olmasının ilişkinin sonlanmasından korkması yanı sıra bu çaba ile birlikte evliliği olumlu algılamakta ve giderek ilişkiye bağlanarak doyum ve uyum sağlamış olabilecekleri şeklinde yorumlanmaktadır.

Işınsu (2003) tarafından evli çiftler ile yapılan çalışmada, güvenli bağlanma stilinin güvensiz bağlanma stilleri ile olumsuz yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur. Buna karşın, güvensiz bağlanma stillerinin ise (kaçınan, kaygılı, korkulu, kayıtsız, saplantılı) kendi aralarında olumlu yönde anlamlı ilişkilere sahip olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu tür bir sonuç, çiftlerin genellikle kendilerine benzer özellikte (güvenli güvenli, güvensiz-güvensiz) bağlanma stiline sahip kişileri tercih ettiklerini düşündürmektedir. Ayrıca, ilişki sürelerine göre evlilik uyumunun ve bağlanma stillerinin incelendiği aynı çalışmada beş yıldan uzun süredir evli olan çiftlerin ortalamalarının nişanlı çiftlerin ortalamalarından yüksek olduğu bulgulanmış ve bu bulgular beş yıldan uzun süreli evli olan çiftlerin nişanlı çiftlere göre ikili ilişkilerinde daha güvenli bağlandıkları ortaya konulmuştur (Işınsu, 2003: 96–98).

Büyükşahin (2006) tarafından yapılan çalışmada, yakın ilişkilerde bağlanma, yatırım modeli çerçevesinde bağlanma stilleri ve bazı ilişkisel değişkenler yönünden incelenmiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, bağlanma stillerine göre oluşturulan gruplar yatırım modeli değişkenleri yönünden karşılaştırılmıştır. Buna göre, saplantılı ve güvenli bağlanma stiline sahip olanların ilişki doyum düzeylerinin en yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, saplantılı bağlanma stiline sahip olanların ilişki yatırımı, kayıtsız bağlanma stiline sahip olanların da seçeneklerin niteliğini değerlendirme puanlarının en yüksek olduğu saptanmıştır. Bir başka çalışmada, evlilik doyumu düşük olan kişiler saplantılı bağlanma davranışı eğiliminde olduğu belirlenmiş, diğer bir deyişle saplantılı bağlanma davranış örüntülerini gösterme oranı arttıkça kişilerin evlilik doyumlarının azaldığı görülmüştür (Kuyumcu, 2005: 89).

2.5. İletişim ve Evlilik

Evlilikte yaşanan çatışma alanlarının incelendiği birçok araştırmada, birbirine paralel olarak ortaya çıkan birtakım problem veya çatışma alanları göze çarpmaktadır. Eşler arasında ilişkinin bozulmasına yol açan yaşanan çatışma durumları, tartışmalar değil; çatışma konularının nasıl tartışıldığıdır. Çiftler tarafından sergilenen iletişim becerileri; evlilikteki çatışma alanlarının başarıyla yönetimi ve uzun vadede evlilik doyumu ve istikrarı sağlamada önemlidir (Özen, 2006: 30).

Fitzpatrick ve Ritchie (1994) aile içi konuları ele alma ve tartışma bakımından üç ayrı evlilik ve aile yapısı betimlemiştir. Bu çiftlerin özellikleri ve iletişim biçimleri şu şekilde sıralanabilir:

- *Bağımsız çiftler:*

Aile, bağımsız çiftler tarafından yönetilir, aile içinde açıklık önemsenir. Çiftler, aile içinde kadın ve erkeğin eşitliğine inanırlar. Yapılan araştırmalar; bu çiftlerin çatışma ile kolaylıkla baş edebildikleri, anlaşma ve tartışmaları çok iyi yönlendirdiklerini ortaya koymaktadır.

- *Geleneksel çiftler:*

Bu çiftlerin yaşam felsefesi birbirine benzer. Her ikisi de iyi bir evlilik için bazı kişisel bağımsızlıklardan özveride bulunmak gerektiğine inanır.

- *Ayrı/kopuk çiftler:*

Bu tür yapıda olan ailelerde çok az samimiyet vardır. Çiftler basma kalıp kadın erkek rollerini devam ettirirler. Her iki eşte de evliliği sürdürmeleri gerektiği hissi vardır ve bunu yapmaya çalışırlar. Çatışmalardan kaçınır, duygularını birbirlerine ifade etmezler.

Mutlu ve uyumlu bir evlilik her şeyden önce sağlıklı ve yeterli bir iletişim ve eşlerin bundan sağladıkları doyumla gerçekleşir. Evliliğin kalitesi ve uyumun artırılması konusundaki önemli noktalardan biri eşlerden her ikisini de hoşnut eden iletişim türleri

ve düzeyi üzerinde eşlerin anlaşmaları, fikir birliğine varmaları ve memnuniyet duymalarıdır. İletişim becerileri ile evlilikteki memnuniyet arasındaki ilişkiye bakıldığında, eşlerin iletişim becerilerinin evlilikteki memnuniyeti belirleyen en önemli etken olduğu, bir çok araştırmacı ve terapist tarafından paylaşılan bir görüştür (Ergin, 2009: 189).

İletişim süreçlerinin önemi ardından karşılaşılan süreç çiftler tarafından sergilenen iletişim tutumlarıdır. Evlilikte sergilenebilecek iletişim süreçleri sınıflandırıldığı bir çalışmada, Canary ve Cupach (1988), üç çeşit iletişim stratejisi belirlenmişlerdir:(a) Bütünleyici: müzakere ederek anlaşmaya varma, paylaşma, güveni belirtme, işbirliği yapma. (b) Yıkıcı: öfke gösterme, eleştirel yaklaşma. (c) Kaçınmacı: çatışmanın varlığını inkâr etme, iletişimin odak noktasını değiştirmek ve çatışma ile ilgili dolaylı iletişim kurmak.

Bazı sosyo-demografik değişkenler ile iletişimin eşler arası uyuma etkisinin araştırıldığı bir çalışmada, eşlerin duygu ve düşüncelerin paylaşımından memnun olma durumlarına göre evlilik uyum puan ortalamaları incelenmiştir. Genel bir eğilim olarak iletişim düzeylerinden memnuniyet derecesi arttıkça gerek kadın gerekse erkeklerin evlilik puan ortalamaları da arttığı göze çarpmaktadır. Ayrıca, iletişim konusunda anlaşmazlık yaşanma derecesi arttıkça kadın ve erkeklerin evlilik uyum puan ortalamaları azalmaktadır. Evlilik kalitesinin cinsiyete göre algılanma biçimi bağlamında, erkeklerin evliliğe uyum puanları daha yüksek olup, erkeklerin kadınlara göre ilişkilerinin kalitesini daha iyi buldukları ortaya çıkmıştır (Şener ve Terzioğlu, 2008: 15–17).

İyi ve kötü evliliklerin özelliklerinin araştırıldığı bir başka çalışmada, kötü evliliklerde duygu, düşünce, sevgi ve ortak sorunların paylaşımının iletişimi ciddi biçimde aksatmakta olduğu ileri sürülmektedir. Ayrıca, cinsiyet farklılıkları bağlamında değerlendirildiğinde; kötü evliliklerde bayanların, eşlerinin kendilerine sorunlarını anlatmadıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Ayrıca, kötü evliliklerde gözlenen öncelikli sorunlar arasında; eşin olumsuz kişilik özellikleri, iletişimsizlik, sınırlı sosyal yaşam ve kıskançlık gibi unsurlar da yer almaktadır (Kocadere, 1995: 149–151). Benzer şekilde, çift arasında yaşanan iletişim sorunlarının araştırıldığı Segrin (2006) tarafından yapılan

bir başka çalışmada, çiftler arasında yaşanan en yaygın iletişim sorunları, eşinin bakış açısını anlayamama, eşini suçlama, eleştirme veya aşağılama olarak belirtilmektedir. Çift arasında yaşanan söz konusu bu çatışma konuları genellikle dört yolla çözülmektedir: (a) Boyun eğme: taraflardan birinin diğerinin fikirlerini kabul etmesi. (b) Uzlaşma: Herkesin kabul edebileceği ortak bir noktada uzlaşma sağlama. (c) Bırakma: Hiçbir uzlaşmaya varmadan, çatışmanın çözümsüz olarak ortada bırakılması. (d) Geri çekilme: Tartışmaktan kaçınma veya tartışmayı yarım bırakma.

Her iki çiftin güvenli biçimde bağlandığı durumlarda, eşinin olumsuz bir davranışına karşı güvenli bağlanan birey, fonksiyonel- diğer bir deyişle yapıcı -bir öfke göstermekte, eşin ilişkiden kaynaklanan bir stres durumu içinde yer alması karşısında ise suçluluk hissi ve onarma ihtiyacı hissetmektedir. Söz konusu bu süreç yaşanan çatışma süreci ile baş edilmesinin önünü açmakta ve evlilik uyumunu destekler bir süreci teşkil etmektedir. (Mikulincer ve Shaver, 2005: 152).

Evlilikteki çatışmanın evlilik doyumu üzerindeki etkilerinin değerlendirildiği çalışmalarda, iletişim süreçlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Evlilikteki çatışmaların anlaşılması açısından iletişim süreçlerinin anlaşılması gerektiği ileri sürülmektedir. Bu bağlamda, çatışma çözme aşamasında kurulan iletişim tarzları “yüzleşme”, yaklaşma kaçınma”, kendini açma”, “kamuya açık yerlerde çatışmaya girme veya girmeme (genel/özel davranış)”, “duygularını ifade” gibi boyutlardan oluştuğunu ileri sürülmektedir. Yüzleşme, kişinin karşı taraf ile yüz yüze gelme isteğini, genel davranış; kişilerin her ortamda kendilerini rahat hissettiklerini; özel davranış kişilerin davranışlarını tam olarak sergileyemedikleri veya ancak belirli ortamda kendilerini rahat hissettiklerini; yaklaşma, çatışmada sergilenen olumlu ve yapıcı tutum iken kaçınma tam tersini ifade etmektedir. Ayrıca, kendini açma, çatışma taraflarının geçmişlerini, rollerini ve geleceğe ilişkin beklentilerini anlatmalarını, duygusal ifade ise çatışma sürecinde duyguları rahatlıkla ifade edebilmeyi anlatmaktadır (Goldstein, 1999: 1806-1808).

Veroff ve diğerleri (2000)’e göre, evliliğin ilk yıllarında kadın ve erkeğin iletişim biçimi evlilikteki istikrarı ve mutluluğu artırmaktadır. Erkekler genellikle eşlerinin kendi ideallerini paylaştığı ve yaptığı şeylerin doğruluğu konusunda destek

hissettiğinde mutlu olmakta, kadınlarsa genellikle korunma, yaşamı ilginç ve heyecanlı kılma duygularının eşleri tarafından sağlandığında mutlu olmaktadır.

Dökmen (1994) iletişim çatışmalarını oluşturan nedenlere ilişkin başlangıç faktörlerinden söz etmiştir. Bu faktörleri, biliş, algı, duygu, bilinçdışı, ihtiyaçlar, iletişim becerisi, kişisel faktörler, kültürel faktörler, roller, sosyal ve fiziksel çevre şeklinde sıralamıştır. İletişim problemleri, genelde işlevsel olmayan aile ve evlilik yapılarında karşılaşılan süreçlerdir. Evlilikteki iletişim çift ve diğer aile bireyleri arasındaki sözel olan ve sözel olmayan mesajların ne biçimde iletildiğini anlatmaktadır. Ayrıca, iletişim, çiftlerin ihtiyaç, istek ve arzularını birbirlerine anlatma veya açıklama becerilerini ifade etmektedir.

Birçok araştırma, her iki eşin de iletişim konusunda başarılı ve istekli olması mutlu evliliklerin; iletişim konusunda eksikliklerin olması ise mutsuz evliliklerin ortak noktası olduğunu göstermektedir. Mutlu çiftlerin birbirleriyle çeşitli konular ve olaylar hakkında daha çok konuşabildikleri, birbirlerini daha iyi anladıkları, kelimelerin ardında yatan duygu ve ifadeleri daha iyi sezinledikleri, problem çözme yöntemleri ve karar verme süreçlerinde başarılı oldukları görülmektedir.

Çiftlerin herhangi bir anlaşmazlık durumunda yapıcı biçimde iletişim kurabilme becerileri sergilemeleri, evliliğin sağlığı ve uzunluğu ile ilgili önemli bir öngörü olduğu ileri sürülmektedir (Hisli-Şahin ve diğerleri, 2009: 2).

İletişim ile ilgili yaşanan problemler boşanma veya ayrılık riskini açığa çıkarmakta, bu süreç ise çifti etkilemesinin yanı sıra çiftin çocukları açısından da davranış problemleri ortaya çıkarabilmektedir (Bray, 1995: 472).

5.1. Boşanma

Evlilik birliğinin mahkeme kararıyla sona erdirilmesi olarak tanımlanan boşanma süreci; nedenleri ve sonrasında ortaya çıkardığı sonuçları bakımından birçok farklı unsuru ve süreci içinde barındırması anlamında önemlidir. Özellikle ülkemiz gibi geleneklere bağlılığı devam eden ülkelerde evliliğe önemli ve hassas birçok şey atfedilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, evlilik kurumunun sona ermesi bakımından

boşanmaya da aynı şekilde önem atfedilmekte ve boşanma süreci sosyal olarak da bir takım dinamikleri içinde barındırmaktadır.

Çiftler boşanma aşamasına gelirken birçok aşamadan geçmektedir. Bu aşamaların araştırmacılar tarafından farklı yönleriyle ele alındığı görülmektedir: Boşanma süreci; (a) boşanma öncesinde eşlerin birbirine yabancılaşması ile ilgili “duygusal boşanma”, (b) hukuki sorunlarla ilgili “yasal boşanma”, (c) ayrılma sonrasında para, mal ve nafaka gibi alanların kapsadığı “ekonomik boşanma”, (d) ana-baba olarak çocukların velayeti sürecinde yüzleşilen ebeveyn olma durumuna ilişkin “aile boşanması”, (e) çift açısından meydana gelen sosyal değişimler ile ilgili “sosyal boşanma”, (f) yeniden bağımsızlık kazanarak çiftlerin kendini bulma sorunlarıyla ilgili “psikolojik boşanma” gibi çeşitli aşamalardan geçmektedir (Özgüven, 2001: 310). Bu sıralamadan da görüldüğü üzere boşanma yaşamın farklı birçok alanında çiftin ayrışmasını, mevcut farklı dinamiklerin de değişmesini içermektedir.

Boşanmanın insan yaşamı ve romantik ilişkiler bağlamında bir kriz dönemi olduğu kabulünden hareket eden çalışmalar, boşanma krizinin beş aşamalı olarak gerçekleştiğini ileri sürmektedir (Wiesman, 1975’ten aktaran: Kayma Güneş, 2007: 35–36):

- **İnkâr:** Bu süreç, boşanmaya karar verilmeden önce başlamaktadır. Duygusal boşanma ile başlayan ilk aşama, ailenin yaşam stresi ile başa çıkamadığını göstermektedir. Bu aşamada, evlilik ilişkisini sürdürebilmek amacıyla çiftler inkâr yoluna gidecektir. Bu süreçte ortaya çıkabilecek diğer stres unsurları evlilik dengesinin iyiden iyiye bozulmasına yol açabilir ve eğer evlilik sistemi bu durumu aşabilecek kadar esnek değilse bir kriz süreci başlamaktadır.

- **Kayıp ve depresyon:** Evlilikte kötü giden ilişkilerin inkâr edilmesi zorlaştıkça eşler sorunları birlikte aşamayacaklarını kavramakta, bu noktada ise eşlerden biri depresif belirtiler geliştirebilmektedir. Bu aşamada, boşanma süreci çift arasında açıkça konuşulmaması ile birlikte çiftler arasında yabancılaşma ve iletişimsizlik yoğunlaşmaktadır.

- Öfke ve zıtlaşan duygular: Bu süreçte, boşanmanın bir gerçek olarak kendisini göstermeye başlaması ile birlikte depresyon öfkeye dönüşmekte ve eşlerin iletişim içeriklerine bağlı olarak yaşanan tartışmalar çatışma ve öfkeyi arttırmaktadır.

- Yeni bir yaşam tarzının ve kimliğin oluşması: Boşanma sürecindeki bireyin öfkesi zamanla azalır, şimdi ve gelecek hakkında planlar yapmaya başlar. Bu aşamada birey, kendi uyum oluşturma yöntemlerinin gelişimine açıktır. Kendisini mesleki, cinsel, sosyal yönden yeterli görmeye başlar ve eşe karşı olan öfke vb. duygular azalır. Kişi; bağımsız olarak yaşamının yönünü belirlemektedir. Bu bağlam ise; olumsuz bir evlilik ilişkisinin bile bireysel gelişimine katkısı olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir.

Evlilik istikrarı bağlamında, Gotmann ve Levensan (2000)'ın 14 yıl boyunca sürdürdüğü çalışma sonucunda iki süreç belirlendiği görülmektedir. Bu boylamsal çalışmada boşanma potansiyelinin en üst düzeyde olduğu süreçler, evliliğin ilk yedinci yılı ile ilk çocuğun 14 yaşlarında olduğu dönemler olarak belirlenmiştir. Bu dönemlerin evlilik doyumunun en düşük düzeyde olduğu dönemler olduğu ileri sürülmüştür. Ülkemizde de benzer bir tablonun bulunduğu Türkiye İstatistik Kurumu 2007 yılı verileri ile anlaşılmaktadır. Bu verilere göre, boşanmaların %42'lik kısmı evliliğin ilk beş yılında gerçekleşmektedir.

Bağlanma teorisinin romantik ilişkilerdeki yansımalarını inceleyerek başlayan deneye dayalı araştırma ve bulgular süreci 1990'lı yılların başlarında, boşanma yaşantısı da ele alınarak devam etmiştir. Bu çalışmalarda, bağlanma stili ile boşanma sırası veya sonrasındaki davranışlar arasındaki ilişki incelenmiştir.

Bağlanma stili ve boşanma sürecinde sergilenen davranışlarla ilgili yapılan çalışmalarda, güvenli bağlanan eşin ayrılmayı veya ilişkiyi bitirmeyi, kolaylıkla kabul ederek yaşamını yeniden inşa çabasına girebildiği, kaçınan bağlanma stiline sahip eşlerin ise duyduğu acıyı inkâr etme ve eşinin önemini azaltarak görmezden gelme eğiliminde olduğu, birçok vakada bu tür bağlanma biçimine sahip bireylerin eş ile iletişimi kesme, evi veya yatak odasını ayırma gibi tepkiler verdiği, içindeki dengeyi yeniden düzenlemek adına mümkün olduğunca çabuk biçimde süreci sonlandırmaya çalıştığı tespiti ortaya atılmıştır. Ayrıca, kaygılı ve kararsız biçimde bağlanan bireylerin

ise; eşini elinde tutabilmek adına her türlü manevrayı yapma eğiliminde oldukları saptanmıştır (Finzi ve diğerleri, 2000: 4). Diğer taraftan, güvenli bağlanan eş boşanma sonrasında çocukların iki ebeveyni olduğu ve sorumlulukların paylaşılması gerektiğini düşünürken, kaçınan biçimde bağlanan eş ise daha çok kendisiyle ilgilenme ve çocuklarla ilgili aktivitelerde bir ebeveyn olarak sorumluluktan kaçma eğiliminde olduğu tespit edilmiştir (Volling ve diğerleri, 1998: 359).

Kirkpatrick ve Davis (1994), kadının kayıtsız ve erkeğin saplantılı veya korkulu bağlanma stiline sahip olduğu ilişkilerin ayrılığın en çok yaşandığı ilişkiler olduğunu saptamıştır. Birnbaum ve diğerleri (1997) kadının ve erkeğin güvenli bağlanma stiline sahip olduğu ilişkilerde, boşanma sürecinde uzlaşma sağlandığı, ayrılık kararını kimin aldığından bağımsız olarak süreci daha yapıcı atlattıkları ve duygusal bir yaklaşım yerine akılcı bir tutum sergilediklerini öne sürülmüştür. Diğer taraftan Solmuş (2002), kadının saplantılı veya korkulu ve erkeğin ise kayıtsız bağlanma stiline sahip oldukları ilişkilerin çiftin her ikisinin de güvenli bağlanma stiline sahip olduğu ilişkiler kadar uzun süreli olduğunu ileri sürmektedir.

Evlilikte yaşanan sorunlar ve boşanma aşamasını cinsiyet farklılıkları bağlamında değerlendiren araştırmalar, kadın ve erkeğin benzer sorunlara maruz kalmalarına rağmen bayanların rollerinde meydana gelen değişimin evlilik yaşantısına da yansıdığını ileri sürmektedir. Son yıllarda cinsiyet rolleri değişmekle birlikte daha az geleneksel hal almakta, bayanların iş yaşamına girmesi ile birlikte evlilikteki statüsü değişmektedir. Böylelikle, alışlagelen cinsiyet rolleri yeniden gözden geçirilmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, son dönemde yapılan çalışmalar; evliliği devam ettirme konusunda erkeklerin bayanlara göre daha istekli olduklarını ortaya çıkarmaktadır. Aynı çalışmada, boşanmaya karar verme sürecinde cinsiyet farklılıklarının olduğu ileri sürülmektedir. Buna göre, bayanların öncelikle evlilik içinde yaşanan tartışmalar akabinde boşanma alternatifini daha kolaylıkla düşündükleri, boşanma sonrası süreç ve koşullara yönelik daha spesifik alanda plan yapma ve bu planları çevresi ile paylaşma, eşleri ile boşanma kararını daha fazla tartışma, ve yaptıkları planları eyleme dökme eğiliminde oldukları bulgulanmıştır. (Crane ve diğerleri, 1995: 99–102).

Türkiye’de son yıllarda boşanma üzerine yapılan çalışmalarda, konunun boşanmış kadınların boşanma nedenleri ve boşanma sonrası toplumsal kabulleri (Sucu, 2007), boşanma sürecindeki eşleri aile içi ilişkileri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin belirlenmesi (Kayma-Güneş, 2007), boşanma sürecinde olan ve olmayan bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerini etkileyen faktörlerin incelenmesi (Timur, 2008), evli ve boşanmış kişilerin evlilik uyumu ve cinsiyetçilik açısından karşılaştırılması (Güçlü- Ergin, 2008) şeklinde farklı değişkenler ile ele alındığı görülmektedir.

Kayma-Güneş (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, eşleri boşanma aşamasına getiren etmenler sırasıyla iletişim çatışması, aile içi şiddet, aldatılma, eşin ailesi ile olan çatışma, cinsel sorunlar, madde veya alkol kullanma alışkanlıkları, kumar oynama, ekonomik sorunlar olduğu ileri sürülmüştür. Boşanma nedenleri olarak, bayanların fiziksel şiddete maruz kalmayı ileri sürdüğü, erkeklerin ise eşleri ile yaşadıkları iletişim çatışmaları olarak dile getirdiği görülmektedir. Abalı (2006) tarafından boşanma aşamasındaki bayanlar ile yapılan çalışmada boşanma nedenleri olarak; kişisel ilgisizlik, alkol tüketimi ve kumar oynama gibi alışkanlıkların ön plana çıktığı belirlenmiştir

5.1. Türk Medeni Kanunu’na Göre Aile Birliğinin Kurulması ve Sonlanması

4722 sayılı Türk Medeni Kanunu’na (2001) göre, aile birliğinin kurulmasında ilk adım nişanlanma olarak belirtilmiştir. Evliliğin aileler arasında kabul edildiğini gösteren ve evlilik sözü olarak algılanan nişanlanma sürecinden sonra aile birliği kurulmaktadır. Ancak kanunda aile birliğinin kurulabilmesi için bazı şartlar aranmaktadır. Aile birliğinin kurulması için bireylerin 17 yaşını doldurmuş olması, ayırt etme gücüne sahip olması gibi özellikler istenmektedir. Buna göre, 17 yaşının doldurulmamış olması, ayırt etme gücüne sahip olunmaması, bu durumların bulunması halinde de yasal temsilci olarak belirtilen vasinin evlenmeye izin vermemesi halinde evlenme gerçekleşmemektedir.

Evlenme ile birlikte, eşler arasında kurulan aile birliğinde eşlere bazı yükümlülükler verilmiştir. Eşler evlilik birliğinin mutluluğunu el birliği ile sağlamak ve

çocukların bakımına, eğitime, gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlü tutulmuştur. Bu yükümlülükleri yerine getirirken birlikte yaşamak ve sadık kalmak zorunlu tutulmuştur. Evlilikte eşlerin birlikteliği ve eşitliği dikkat çekilmiştir. Aile birliğinin korunması da kanunda belirtilmiştir. Bu kapsamda, boşanma sürecinde hakim müdahalesiyle uzlaştırma ve uzman yardımı alınması söz konusudur. Bu durum boşanma öncesinde koruyucu ve önleyici önlemlerin kanunlarla alınabildiğini göstermektedir. Koruyucu ve önleyici önlemlerin alınmasında aile hizmetlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Aile birliğinin sağlanabilmesi ve korunabilmesi kadar aile birliğinin sonlandırılması da Türk Medeni Kanunu'nda (2001) ele alınmıştır. Kanuna göre, zina, cana kast-pek kötü ve onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk, akıl hastalığı, evlilik birliğinin sarsılması durumlarında evliliğin sonlanması için dava açılabileceği belirtilmiştir. Dava boşanma amaçlı olabilmekle birlikte ayrılık amaçlı da olabilmektedir. Boşanma davaları evlilik birliği sonlanması, ayrılık davaları ise aile birliğinin 1-3 yıl arasında sonlanması anlamına gelmektedir. Bu süre sonunda aile birliğinin tekrar sağlanamamış olması ve her iki eşin boşanma konusundaki istemleri ile boşanma gerçekleşmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada nedensel karşılaştırma yöntemi (causal comparative method) ile korelasyonel yönetime dayalı bir araştırmadır. Korelasyonel yöntem, araştırmada kullanılan değişkenlerin birlikte değişip değişmedikleri, birlikte bir değişim var ise bunun ne şekilde olduğu konusunda bilgi sağlamaktadır (Karasar, 1999: 82). Nedensel karşılaştırma yöntemi ise, değişkenler arası neden-sonuç ilişkisini araştıran bir yöntemdir. Nedensel karşılaştırma modelindeki değişkenler; deneysel anlamda etik kaygılar ve ya pratik kaynaklı sebepler nedeni ile manipüle edilemeyen değişkenlerdir (Schenker ve Rumrill, 2004: 117–118). Nedensel karşılaştırma modeli sosyal bilimlerde sonuç değişkenliğine etki eden önemli faktörlerin anlaşılması için kullanılan etkin bir yöntemdir (Borg ve Gall, 1983). Çok boyutlu ve değişken sayısının arttığı araştırma durumlarında, deneysel çalışma yapılmayacaksa ve değişkenler manipüle edilmeyecekse kullanım avantajları sağlayabilecek bir yöntemdir. Nedensellik araştırmalarında korelasyonel yöntem ile ilişkisellik tanımı yapılabilmelidir. Korelasyonel ilişki ağı ile değişkenlik ilişkisinin araştırma sürecinde yapılabilmesi model tasarımının anlamlı ve geçerli olduğu yönündeki önermeyi güçlendirecektir (Nachmias, 1987).

3.2. Araştırma Grubu

Araştırma grubunu; Kadıköy Adliyesi Aile Mahkemelerine boşanmak üzere başvuran kişiler oluşturmaktadır. Araştırmaya bu tür bir uygulamada yer almak isteyenler katılmıştır. Veri toplama aşamasında 120 kişi üzerinde uygulama yapılmıştır. Ancak eksik anket bilgileri nedeni ile 20 katılımcının verileri elenerek, araştırmada 100 katılımcıya ait veriler analiz edilmiştir. Katılımcılardan 51'i kadın, 49'u erkektir.

3.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

İlişki Ölçekleri Anketi

Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından yakın ilişkilerdeki dörtlü bağlanma stilini (güvenli, kayıtsız, korkulu, saplantılı) ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Söz konusu ölçek 17 maddeden oluşmakta, bu maddeler arasından 5. madde, 18. madde olarak yeniden kodlanmakta ve saplantılı stil alt ölçeğini oluşturmakta kullanılmaktadır.

Türkiye için geçerlik ve güvenirlik çalışması, Sümer ve Güngör (1999) tarafından gerçekleştirilen ölçeğe ait iç tutarlılık kat sayıları alfa. 27 ve .61 arasında değişmektedir. Testin tamamı için açıklanan toplam varyans .76 dır. Birinci faktörde, güvenli stil -.84, korkulu stil .80 faktör yükü ile ikinci faktörde ise kayıtsız bağlanma stili .76, saplantılı bağlanma stili ise -.84 faktör yükü ile yer almaktadır. Güvenirlik çalışmasında, iç tutarlılık kat sayıları Cronbach Alpha formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Alt ölçeklere ilişkin tutarlılık katsayıları; birinci faktör olan korkulu alt ölçeğinin .54, ikinci faktör olan kayıtsız alt ölçeğinin .54, üçüncü faktör olan güvenli alt ölçeğinin .50, son olarak saplantılı alt ölçeğinin .37 olarak bulunmuştur.

Söz konusu ölçekte maddelere göre alt ölçeklerin dağılımı şu şekilde sıralanabilir:

- Güvenli bağlanma stili alt ölçeğini 3, 7, 8, 10, 17 no lu maddeler,
- Korkulu bağlanma stili alt ölçeğini; 1, 4, 9, 14 no lu maddeler,
- Saplantılı bağlanma stili alt ölçeğini; 18, 6, 11, 15 no lu maddeler,
- Kayıtsız bağlanma stili alt ölçeğini 2, 5, 12, 13, 16 no lu maddeler ölçmektedir.

Ölçekte yer alan soru maddelerinden her birinin kendisi için en uygun olan ifadenin seçilmesi ile 4 kademedan oluşan likert tipi ölçek olarak uygulanmaktadır. Katılımcılar her bir maddenin kendileri için ne derecede uygun olduğunu 4 basamaklı bir ölçek üzerinde değerlendirerek cevaplamışlardır (1=hiç katılmıyorum, 2=katılmıyorum, 3=katılıyorum, 4=tamamen katılıyorum).

İletişim Becerileri Envanteri

Ersanlı ve Balcı (1998) tarafından geliştirilen İletişim Becerileri Envanteri bireylerin kişilerarası ilişkilerde sahip oldukları iletişim beceri düzeylerini belirlemek için 45 maddeden oluşan bir ölçektir. Bu ölçek, iletişim becerileri düzeyini, davranışsal, bilişsel ve duygusal boyutları açısından değerlendirmektedir. Likert tipi bir ölçektir. Derecelendirme şu şekildedir; her zaman (5), genellikle (4), bazen (3), nadiren (2), hiçbir zaman (1) anlamına gelmektedir. Test yarılama yöntemiyle yapılan güvenirlik çalışması sonucunda güvenirlik katsayısı .64, test tekrar test sonucunda güvenirlik katsayısı .68 olarak bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılığını belirlemek amacıyla hesaplanan Cronbach alpha katsayısı ise .72 olarak bulunmuştur. Bu bulgular ölçeğin güvenirliğinin kullanılabilir düzeyde olduğunu göstermektedir. Envanterin geçerlik çalışmasıyla ilgili olarak, Korkut (1996)'un geliştirmiş olduğu "İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği" kullanılmıştır. Yapılan geçerlik çalışmasında geçerlik kat sayısı .70 olarak bulunmuştur. Bu değerin ölçeğin geçerli sayılabilmesi için yeterli olduğu düşünülmektedir.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, katılımcılara ait bazı demografik bilgilerin edinilmesi amacıyla kullanılmıştır. Katılımcılara, yaş, cinsiyet, eğitim ve gelir durumu gibi bazı bireysel bilgiler, evlenme yaşı, evlilik biçimi gibi evliliğe ilişkin bazı özellikler, çocuk sayısı, çocukların yaşı, eşi ile arasındaki yaş farkı gibi aileye ait bazı bilgiler, daha önce ayrılık sürecinin yaşanıp yaşanmadığı, boşanma aşamasına gelinip gelinmediğine ilişkin bilgiler edinilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın İşlem Yolu

Araştırma İstanbul ili Kadıköy ilçesinde faaliyet göstermekte olan beş aile mahkemesine boşanmak üzere başvuran bireylerden tesadüfi olarak seçilen kişiler arasında çalışmada yer almak üzere gönüllü kişilere uygulanmıştır. Toplam 100 kişi üzerinde uygulanan çalışmada 20 katılımcıya ait veriler işlem için elverişsiz olması nedeni ile araştırma dışında bırakılmıştır. Böylelikle toplam 100 kişi üzerinden toplanan veriler analiz edilmiştir. Uygulama Kadıköy Aile Mahkemeleri Sosyal Servis görüşme odalarında, kişilerin yalnız kalmaları suretiyle gerçekleştirilmiş; böylelikle kişilerin

rahatlıkla soruları cevaplayabilmeleri amaçlanmıştır. Kişisel Bilgi Formu, İlişki Ölçeği Anketi (İÖA), İletişim tarzı Envanteri birbirine ekli biçimde katılımcılara sunulmuştur. Ölçeklerin tamamlanması için süre sınırlandırması yapılmamıştır. Katılımcıların uygulama esnasında yönelttikleri soru veya tereddütleri araştırmacı tarafından açıklanarak veriler toplanmıştır.

4.BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde ölçeklerden elde edilen verilerin karşılaştırılmasına yönelik istatistiksel verilere yer verilmiştir. Tüm değişkenler ile ilgili korelasyonel bulgular, cinsiyet farklılıkları, evlenme biçimine dayalı farklılıklar, eğitim düzeyine dayalı farklılıklar ve bağlanma stillerinin yordanmasına ilişkin analiz bulgularına yer verilmiştir. Örneklem grubundaki boşanma aşamasındaki bireylerin değişkenler açısından İletişim Becerileri Envanteri ve İlişki Ölçekleri Anketi puan ortalamaları ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir.

4.1.Tanımlayıcı Bulgular

Elde edilen veriler öncelikle tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ile ilgili tanımlayıcı istatistik analiz sonuçları yer almaktadır.

Aşağıdaki tablo da görüldüğü üzere, araştırmaya katılan toplam 100 kişi % 51 kadın (51), %49 erkek (49) katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılara ilişkin bazı demografik özellikler incelendiğinde; %25 i ilköğretim, %30'ı lise, %38 üniversite ve %7'si lisansüstü eğitime sahiptir. Katılımcıların gelir durumuna bakıldığında; %61 ile en düşük gelir oranı 1.000TL ve altı gelir grubu oluşturmaktadır. Katılımcıların evlilik özellikleri incelendiğinde; boşanma sürecinde dava konusu olan evliliğin katılımcıların %91 inin ilk evlilikleri olduğu göze çarpmaktadır. Diğer taraftan, evlilik biçimi ile ilgili olarak % 67'sinin flört süresi sonrasında evlendiği, %25 sının görücü usulü ile evlendiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların %35 inin evlilik öncesi tanışma süresinin 7–12 ay arasında olduğu görülmektedir. Katılımcıların %46' sının 18-25 yaş arasında evlilik yaptığı, % 37'sinin ise 26-30 yaş arasında evlendiği görülmektedir.

Katılımcılara ait tanımlayıcı istatistik bilgileri Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo:1: Araştırma Grubuna Ait Tanımlayıcı İstatistik Bulguları

Değişkenin adı		f	%
Cinsiyet	Kadın	51	51
	Erkek	49	49
Eğitim Durumu	İlköğretim	25	25
	Lise	30	30
	Üniversite	38	38
	Lisansüstü	7	7
Gelir Durumu	1.000TL ve altı	61	61
	1.000-3.000TL	22	22
	3.000TL ve üzeri	17	17
Evlilik Biçimi	Görücü Usulü	25	25
	Flört Süreci Sonrası	67	67
	Diğer	8	8
Evlilik Öncesi Tanışma Süresi	0-6 Ay	29	29
	7-12 Ay	35	35
	1-1,5 yıl	11	11
	1,5 yıl ve üzeri	25	25
Evlilik Yaşı	18-25	46	46
	26-30	37	37
	31-35	11	11
	36-40	6	6
Evlilik Süresi	0-5 yıl	25	25
	6-10 yıl	30	30
	11-15 yıl	29	29
	16-20 yıl	4	4
	21 yıl ve üzeri	12	12

4.2 Boşanma Sürecindeki Bireylerin Bağlanma Stillerinde Cinsiyete Dayalı Farklılığa İlişkin Bulgular

Cinsiyet açısından bağlanma stillerine ilişkin $-t$ - testi sonuçları tablo:2’de verilmiştir.

Güvenli bağlanma, korkulu bağlanma, saplantılı bağlanma, kayıtsız bağlanma; bağlanma stillerinin alt boyutlarını oluşturmaktadır. Ortalamalar arasında cinsiyete dayalı genel bir farklılığa rastlanmamıştır. Bağlanma stillerinin alt boyutlarından olan kayıtsız bağlanmadan alınan puanlar açısından cinsiyetler arasında fark bulunmuştur ($t=3.15$, $p<0.05$). Kayıtsız bağlanmada kadınların ortalamaları (2.48), erkeklerin ortalamalarından (2,20) daha yüksek olup fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Korkulu bağlanmadan alınan puanlar açısından da cinsiyetler arasında fark bulunmuştur ($t=1.83$, $p<0.01$). Korkulu bağlanmadan alınan puanlar açısından kadınların ortalamaları (2,27), erkeklerin ortalamalarından (2.06) daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Buna göre; *boşanma sürecinde kadınlar erkeklere oranla daha fazla korkulu davranış sergilemektedir.*

Güvenli bağlanma($t=.58$, $p>0.05$) ve saplantılı bağlanmadan ($t=1.01$, $p>0.05$) alınan puanlar açısından cinsiyetler arasında fark bulunmamıştır.

Tablo:2
Cinsiyet Açısından Bağlanma Stillerine İlişkin $-t$ - testi sonuçları

FAKTÖR	DEĞİŞKEN	N	Ort	Ss	t	p
GÜVENLİ	Kadın	51	2.24	.32	.58	.56
	Erkek	49	2.19	.29		
KORKULU	Kadın	51	2,27	.34	1.83	.07
	Erkek	49	2,06	.33		
SAPLANTILI	Kadın	51	2,31	.25	1.01	.31
	Erkek	49	2,21	.27		
KAYITSIZ	Kadın	51	2,48	.30	3.15	.002
	Erkek	49	2,20	.32		

4.3 Boşanma Sürecindeki Bireylerin İletişim Becerilerinde Cinsiyete Dayalı Farklılığa İlişkin Bulgular

İletişim Becerilerinin alt boyutlarını oluşturan zihinsel iletişim, duygusal iletişim ve davranışsal iletişim ile cinsiyete ilişkin *-t-* testi sonuçları tablo:3' te verilmiştir.

İletişim tarzları alt boyutlarında cinsiyete dayalı genel bir fark bulunamamıştır. Kadın ve erkeklerin genel ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur. Ancak Zihinsel İletişim alt boyutunda kadınlar (3.2) ile erkekler (3.6) ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Erkeklerin zihinsel alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Kadınların iletişim becerilerini kullanırken Duygusal ve Davranışsal alt boyutlarını daha yoğun kullandıkları görülmektedir. Erkekler sözlü iletişime daha çok önem verirken, kadınlar için sözsüz iletişimi de kapsayan iletişimin görsel yönü önemlidir.

Zihinsel alt boyut ortalamaları daha yüksek olan erkeklerin boşanma sürecinde olduğu ve duygusal-davranışsal iletişimi de kullanmaya özen gösterdikleri bir durumda oldukları göz önünde bulundurulursa aslında kadın ve erkeklerin zihinsel alt boyut ortalamalarındaki farkın daha çok olması beklenebilir.

Tablo 3
Cinsiyet açısından İletişim Becerilerine ilişkin *-t-* testi sonuçları

FAKTÖR	DEĞİŞKEN	N	Ort	Ss	<i>t</i>	<i>p</i>
ZİHİNSEL	Kadın	51	3.2	.30	- 2.01	.03
	Erkek	49	3.6	.26		
DUYGUSAL	Kadın	51	3.0	.33	.22	.82
	Erkek	49	3.0	.40		
DAVRANIŞSAL	Kadın	51	3.6	.29	.68	.49
	Erkek	49	3.6	.33		

4.4. İletişim Tarzları ve Bağlanma Stilleri İçin Evlenme Biçimine Dayalı Farklılıklara İlişkin Bulgular

Görücü usulü ve flört dönemi sonrası olacak şekilde ikiye ayrılan evlenme biçiminin her bir değişkene ilişkin farkları yapılan t testi ile ölçülmüştür. Elde edilen bulgular, Tablo 4'te verilmiştir.

Elde edilen değerler sırasıyla, güvenli bağlanma için $t=-1.95$, $p>.05$; korkulu bağlanma için $t=2.25$, $p>.05$; saplantılı bağlanma için $t=-3.22$, $p>.05$; kayıtsız bağlanma $t=2.23$, $p>.05$ tir.

Evlenme biçimine dayalı olarak bağlanma stilleri ve iletişim becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı değerlere ulaşılmıştır. Bireylerin evlenme biçimlerine göre eşini algılamaları ve boşanma sürecini algılamaları arasında farklar bulunmakta ve bu farklar kişinin bağlanma stiline ve eşi ile kurduğu iletişim becerisine yansımaktadır. Duygusal ve Davranışsal İletişim alt boyutlarında evlenme biçimine göre ortalamaların farklılaştığı görülmektedir.

Bağlanma stilleri açısından bakıldığında görücü usulü ile evlenen bireylerde korkulu bağlanma ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Korkulu bağlanma stiline sahip bireylerde yakınlıktan korkma ve sosyal açıdan kaçınma davranışları görülmektedir. Korkulu bağlanma stili, kendini değersiz hissetme ve sevmeye layık görmeme duygusuyla diğerlerinin olumsuz, güvenilmez ve reddedici olarak algılanmasına yönelik beklentilerle birleşir. Bu bağlanma stiline sahip kişiler diğerleriyle yakın bağlar kurmaktan kaçınarak, diğerlerinden beklenen reddedilmeye karşı kendilerini korurlar. Boşanma bu bireyler adına daha travmatik bir süreçtir. Bu süreç bağlanma stillerindeki ortalamalarına yansımaktadır. Görücü usulü ile evlendirilen ve daha kapalı çevrelerde yetişen bireylerde korkulu bağlanma stiline farklılık anlamlıdır.

Tüm değişkenler arasında evlenme biçimine dayalı olarak anlamlı farklılıklara ulaşılmıştır (Bknz. Tablo:4).

Tablo:4**İletişim Tarzları ve bağlanma stilleri için evlilik biçimine dayalı –t- testi sonuçları**

FAKTÖR	DEĞİŞKEN	N	Ort	Ss	<i>t</i>	<i>p</i>
ZİHİNSEL	Görücü	25	3.4	.30	1.55	.12
	Flört	67	3.3	.27		
DUYGUSAL	Görücü	25	3.2	.46	3.22	.002
	Flört	67	2.9	.30		
DAVRANIŞSAL	Görücü	25	3.8	.26	4.14	.00
	Flört	67	3.5	.30		
GÜVENLİ	Görücü	25	2.3	.50	1.95	.05
	Flört	67	2.1	.39		
KORKULU	Görücü	25	2.3	.51	2.25	.02
	Flört	67	2.0	.62		
SAPLANTILI	Görücü	25	2.4	.39	3.22	.00
	Flört	67	2.1	.41		
KAYITSIZ	Görücü	25	2.5	.38	2.23	.02
	Flört	67	2.3	.45		

4.5. Bağlanma Stilleri İçin Eğitim Düzeylerine Dayalı Farklılıklara İlişkin Bulgular

Bağlanma Stilleri ve İletişim Tarzları ile eğitim düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Eğitim düzeyleri ilköğretim, lise ve üniversite olarak gruplanmıştır. Gruplar arası fark; *tek yönlü varyans analizi* ile incelenmiştir. Söz konusu bulgular Tablo 5 ve 6’da verilmiştir.

Bağlanma stilleri üzerinde eğitim düzeyine farklar incelendiğinde; korkulu bağlanma stili üzerinde grup farkı belirlenmiştir. Eğitim düzeyi ilköğretim olanlar ile üniversite olanlar arasındaki bu grup farkında $F=4.520$, $p<.05$ ’tir.

Bulgular ilköğretim mezunu olanların ortalamasının (Ort=2.40), ve lisansüstü mezunu olanların ortalamalarının (Ort=2.90) lise ve üniversite mezunlarından yüksek olduğunu göstermektedir. Boşanma sürecindeki bireylerden ilköğretim mezunlarının üniversite mezunlarına göre daha fazla korkulu bağlanma davranışları sergileme eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır. Lisanüstü mezunlarında da korkulu bağlanma düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir.

Bu bulgular neticesinde ilköğretim mezunlarında bulunan korkulu bağlanma stilinin ortalamalarındaki yüksekliliği anlamlı bulunmuş olsa bile lisansüstü mezunlarındaki korkulu bağlanma ortalamalarındaki ykseklilik daha önce yapılmış araştırmalara oranla farklılık göstermektedir. Bu durum örneklemdaki lisanüstü mezunlarının frekans değerlerinin daha düşük olması ile ilişkilendirilebileceği gibi kişilerin farkındalık düzeyleri ve mükemmeliyetçilik ile gelen reddedilmeye karşı kaçınma davranışı ile de ilişkilendirilebilir. Bu konuya yorum ve tartışma bölümünde değinilecektir.

Diğer bağlanma stilleri için eğitim düzeyine dayalı anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo: 5

Bağlanma Stilleri Üzerinde Eğitim Düzeylerine İlişkin Ortalama ve Standart Sapmalar

Değişken	Eğitim Düzeyi	N	Ort	Ss
Güvenli Bağlanma	İlköğretim	25	2.3	.49
	Lise	30	2.2	.33
	Üniversite	38	2.1	.48
	Lisansüstü	7	2.2	.25
Korkulu Bağlanma	İlköğretim	25	2.4	.60
	Lise	30	2.2	.53
	Üniversite	38	1.9	.58
	Lisansüstü	7	2.9	.52
Saplantılı Bağlanma	İlköğretim	25	2.4	.40
	Lise	30	2.4	.40
	Üniversite	38	2.0	.28
	Lisansüstü	7	2.1	.46
Kayıtsız Bağlanma	İlköğretim	25	2.4	.43
	Lise	30	2.3	.45
	Üniversite	38	2.2	.51
	Lisansüstü	7	2.2	.22

Tablo: 6:Bağlanma Stilleri İçin Eğitim Düzeyine Dayalı Farklar

Değişken	Kaynak	Kt	Sd	Ko	F	p
Güvenli Bağlanma	Gİ	.533	3	.178	.926	.432
	GA	18.41	96	.192		
	TOPLAM	18.95	99			
Korkulu Bağlanma	Gİ	4.45	3	1.484	4.520	.005
	GA	31.5	96	.328		
	TOPLAM	35.9	99			
Saplantılı Bağlanma	Gİ	2.15	3	.719	3.563	.017
	GA	19.3	96	.202		
	TOPLAM	21.5	99			
Kayıtsız Bağlanma	Gİ	.36	3	.120	.557	.645
	GA	20.6	96	.215		
	TOPLAM	21.0	99			

KT: Kareler Toplamı, Sd: Serbestlik Derecesi, KO: Kareler Ortalaması, Gİ: Grup İçi,
GA: Gruplar Arası

Tablo: 7: İletişim Becerileri için Eğitim Düzeyine Dayalı Farklar

Değişken	Kaynak	Kt	Sd	Ko	F	p
Zihinsel	Gİ	.206	2	.069	2.112	.127
	GA	8.26	97	.086		
	TOPLAM	8.47	99			
Duygusal	Gİ	.236	2	.079	.943	.393
	GA	13.0	97	.136		
	TOPLAM	13.3	99			
Davranışsal	Gİ	.421	2	.140	.892	.413
	GA	9.40	97	.098		
	TOPLAM	9.82	99			

Güvenli Bağlanma	Gİ	.533	2	.178	.534	.586
	GA	18.41	97	.192		
	TOPLAM	18.95	99			
Korkulu Bağlanma	Gİ	4.45	2	1.484	2.521	.086
	GA	31.5	97	.328		
	TOPLAM	35.9	99			
Saplantılı Bağlanma	Gİ	2.15	2	.719	1.142	.323
	GA	19.3	97	.202		
	TOPLAM	21.5	99			
Kayıtsız Bağlanma	Gİ	.36	2	.120	.909	.406
	GA	20.6	97	.215		
	TOPLAM	21.0	99			

KT: Kareler Toplamı, Sd: Serbestlik Derecesi, KO: Kareler Ortalaması, Gİ: Grup İçi,
GA: Gruplar Arası

4.6.Boşanma Sürecindeki Bireylerin Bağlanma Stilleri ve İletişim Becerilerinde Sosyo-Ekonomik Farklılığa İlişkin Bulgular Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA)

Tablo 9-10’da görüldüğü gibi iletişim becerilerinin alt boyutlarından duygusal iletişim becerisinden alınan puanlar açısından sosyo-ekonomik düzeyler arasında fark bulunmuştur ($F=3.11$, $p<0.05$). Duygusal iletişim becerisinden alınan puanlar açısından sosyo-ekonomik düzeyi düşük olanların ortalamaları (3.32), sosyoekonomik düzeyleri orta (3.16) ve yüksek (3.13) olan bireylerin ortalamalarından daha yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bilişsel iletişim becerisi ($F=2.09$, $p>0.05$) ve davranışsal iletişim becerisinden ($F=.30$, $p>0.05$) alınan puanlar açısından anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Bağlanma stillerinin alt boyutlarından korkulu bağlanma açısından sosyoekonomik düzeyler arasında fark bulunmuştur ($F=4.52$, $p<0.05$). Korkulu bağlanmadan alınan puanlar açısından sosyo-ekonomik düzeyi 1000 TL ve altı olan bireylerin ortalamaları (3.96) sosyo-ekonomik düzeyi 1000 TL-3000 TL arasında olan (3.63) ve 3000 TL’nin üzerinde (3.58) olan bireylerin ortalamalarından daha düşük olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bireylerin sosyo-ekonomik durumları yükseldikçe korkulu bağlanma stillerinin ortalamasının düşmesi anlamlıdır. Boşanma sürecinde bu durum bireyler adına belirleyici bir unsurdur.

Saplantılı bağlanmadan alınan puanlar açısından da sosyo-ekonomik düzeyler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($F=3.56$, $p<0.01$).

Güvenli bağlanma ($F=.926$, $p>0.05$) ve kayıtsız bağlanmadan ($F=.557$, $p>0.05$), alınan puanlar açısından ise sosyo-ekonomik düzeyler arasında fark bulunmamıştır.

Tablo:8: Bağlanma ve İletişim Düzeylerine ilişkin Gelir Durumları için Ortalama Ve Standart Sapmalar

Değişken	Gelir Durumu	N	Ort	Ss
Güvenli Bağlanma	1000Tl ve altı	61	2.2	.45
	1000-3000 TL	22	2.1	.47
	3000 ve üstü	17	2.2	.32
	toplam	100	2.2	.43
Korkulu Bağlanma	1000Tl ve altı	61	2.2	.57
	1000-3000 TL	22	2.0	.64
	3000 ve üstü	17	1.9	.58
	toplam	100	2.1	.60
Saplantılı Bağlanma	1000Tl ve altı	61	2.3	.49
	1000-3000 TL	22	2.1	.43
	3000 ve üstü	17	2.2	.38
	toplam	100	2.2	.46
Kayıtsız Bağlanma	1000Tl ve altı	61	2.3	.47
	1000-3000 TL	22	2.2	.52
	3000 ve üstü	17	2.3	.56
	toplam	100	2.3	.46
Zihinsel	1000Tl ve altı	61	3.4	30
	1000-3000 TL	22	3.4	27
	3000 ve üstü	17	3.2	26
	toplam	100	3.3	29
Duygusal	1000Tl ve altı	61	3.0	34
	1000-3000 TL	22	3.0	48
	3000 ve üstü	17	2.9	26
	toplam	100	3.0	36
Davranışsal	1000Tl ve altı	61	3.6	35
	1000-3000 TL	22	3.7	23

	3000 ve üstü	17	3.6	24
	toplam	100	3.6	31

Tablo:9 Gelir Düzeyi Durumuna İlişkin Farklılıklar

Değişken	Kaynak	Kt	Sd	Ko	F	p
Güvenli Bağlanma	Gİ	.533	3	.178	.926	.432
	GA	18.41	96	.192		
	TOPLAM	18.95	99			
Korkulu Bağlanma	Gİ	4.45	3	1.484	4.520	.005
	GA	31.5	96	.328		
	TOPLAM	35.9	99			
Saplantılı Bağlanma	Gİ	2.15	3	.719	3.563	.017
	GA	19.3	96	.202		
	TOPLAM	21.5	99			
Kayıtsız Bağlanma	Gİ	.36	3	.120	.557	.645
	GA	20.6	96	.215		
	TOPLAM	21.0	99			

KT: Kareler Toplamı, Sd: Serbestlik Derecesi, KO: Kareler Ortalaması, Gİ: Grup İçi,
GA: Gruplar Arası

4.7 Bağlanma Stilleri ve İletişim Becerileri Arasındaki Korelasyonlar

Araştırmada yer alan değişkenler arasındaki ilişkileri görebilmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Bulgular Tablo:8’de gösterilmiştir.

Bağlanma stilleri ve iletişim becerileri değişkenlerinin alt boyutları arasındaki ilişkiler Pearson Momentler arpımı Korelasyonu ile incelenmiştir.

Boşanmaya karar verme sürecinde bağlanma stillerini yaş, cinsiyet, eğitim, iş ve gelir durumu, evlilik sırası ve yaşı, evlilik süresi ve biçimi, eş ile yaş farkı, ocuk sayısı, bireyin mevcut yaşam biçimi gibi demografik değişkenler, iletişim becerileri alt boyutları ile korelasyonları yordanmıştır.

Tablo 8’de görüldüğü gibi, iletişim becerileri alt boyutlarından olan zihinsel iletişim becerisi ile duygusal iletişim becerisi ($r=.41$, $p<0.01$), davranışsal iletişim becerisi ($r=.20$ $p<0.01$), bağlanma stillerinin alt boyutlarından olan güvenli bağlanma ($r=.24$, $p<0.01$), kayıtsız bağlanma ($r=.38$, $p<0.05$), korkulu bağlanma ($r=.30$, $p<0.05$), güvenli bağlanma ($r=.24$, $p<0.001$) ve saplantılı bağlanma arasında ($r=.30$, $p<0.05$) orta ve düşük düzeyde, pozitif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir.

Tablo:10
Bağlanma stilleri ve iletişim becerileri ile ilişkili korelasyonlar

DEĞİŞKEN	Zihinsel	Duygusal	Davranışsal	Güvenli	Korkulu	Saplantılı	Kayıtsız
Zihinsel	1						
Duygusal	.418**	1					
Davranışsal	.200**	.220*	1				
Güvenli	-.112	.057	.246*	1			
Korkulu	-.110	.308**	-.079	.120	1		
Saplantılı	.155	.412**	.014	.300**	.551**	1	
Kayıtsız	.016	.384**	.208*	.230*	.521**	.632**	1

**= 0.01 düzeyinde anlamlıdır, *= 0.05 düzeyinde anlamlıdır.”

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA ve YORUM

Bu araştırma adli boşanma süreci içerisindeki bireylerin iletişim becerileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaç çerçevesinde 100 kişiye ulaşılmış, bu kişilere iletişim becerilerini ölçmeye yönelik olan İletişim Becerileri Envanteri ve bağlanma stillerini belirlemeye yönelik İlişki Ölçekleri Anketi uygulanmıştır.

Bu bölümde, araştırma kapsamında elde edilen bulgular literatürde yer alan araştırmaların sonuçları ile karşılaştırılarak tartışılmış, ortaya çıkan sonuç yorumlanmıştır.

5.1. Tartışma

İnsan yaşamının önemli bir bölümünü kapsayan evliliğin, kişilerin geleceğini etkileyen önemli bir karar olduğu bilim insanlarının ortak kabulüdür. Bu karar, bireyden topluma, çiftin ailelerinden doğacak çocuklarına kadar geniş bir kitleyi etkilemesi bağlamında önemlidir (Özgüven, 2001: 64). Bireyler, evlilik kararı ile birlikte yaşamın bireysel ya da toplumsal bazda her türlü deneyimini birlikte yaşamaya ilişkin motivasyon geliştirmekte, söz birliğinde bulunmaktadır. Çiftler, duygusal ve ruhsal birçok atıf ve beklenti ile kurdukları bu söz birliğinin devamlılığını öngörmekte iseler de; bu öngörü geçerliliğini her zaman koruyamayabilir. Evlilik süresi göz ardı edildiğinde, yaşamın her deneyiminin paylaşıldığı bu sürecin istikrarının zedelenmesi boşanma deneyiminin de psiko-sosyal yönünü ortaya koymaktadır. Boşanma, ilk bakışta yalnızca eşleri ve çocukları etkiler gibi görünse de toplumun sosyal yapısını, değer sistemini ve kültürel yapısını yakından etkilemektedir. Bu açıdan bakıldığında, evlilik gibi olumlu bir adım ile boşanma arasındaki sürecin anlaşılabilmesi için boşanma sürecinde bireysel ve toplumsal bağlamda nelerin etkili olduğunun detaylandırılması gerekmektedir.

Bağlanma stilleri ve iletişim tarzlarının boşanma süreci üzerindeki etkilerinin incelendiği söz konusu araştırmada elde edilen veriler, cinsiyet farklılıkları, evlenme biçimine ilişkin farklılıklar, eğitim düzeylerine göre farklılıklar, değişkenlerin bağlanma stillerini yordayıcılığı temel alınarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada kişilerarası iletişim becerileri ve bağlanma stillerine ilişkin cinsiyetler arasında yapılan karşılaştırmada erkeklerin kadınlara göre daha güvenli bağlanma stiline sahip oldukları; kadınların ise erkeklere göre daha korkulu bağlanma stiline sahip oldukları görülmektedir. Bu durum erkeklerin, aileleri ve toplum tarafından daha cesaretlendirici yaklaşımlarla, kendi kendilerine yetebilmeleri, bağımsız olmaları yönünde davranışlarının desteklenmesi, kızların ise daha dikkatli olmaları yönünde daha çok uyarı nitelikli yaklaşımlara maruz kalmalarının, uysal ve temkinli davranışlarının ise desteklenmesiyle açıklanabilir. Yapılan çeşitli araştırmalarda da benzer bulgulara rastlanmıştır (Saymaz, 2003; Morsunbul, 2006; Erozkın ve Yılmaz, 2006).

Daha önce yapılan çalışmalardan farklı olarak bu çalışmanın boşanma sürecindeki bireyler ile yapılması farklı sonuçlara ulaşılmasını sağlamıştır. Kadınlarda korkulu bağlanma puanları erkeklerden daha yüksek görülürken, kayıtsız bağlanma puanları da buna eşlik etmektedir. Kadınların erkeklere oranla daha yüksek oranda korkulu bağlanma stili sergilediklerine dair bulgular daha önceki araştırmalarla örtüşmektedir. Ancak bu korkulu bağlanmaya kayıtsız bağlanmanın eşlik ediyor olması boşanma sürecinde bireyin geliştirmiş olduğu bir mekanizmadır. Ve bireylerde bu yaşantılarla bağlanma stillerinin değişebileceğine dair bir bulgudur.

Kadınların korkulu bağlanma sergilediklerine dair bu bulgu literatürdeki bulgular ile benzerlik göstermektedir (Rapoza ve Yalçınkaya, 1993'ten aktaran Demir, 2009: 98). Rapoza ve Yalçınkaya (1998) Amerikalı ve Türk kadın örnekleminde yaptıkları çalışmada, hemen hemen tüm genç kadın örnekleminde, diğerlerine yakın olmaktan ve terk edilmekten duyulan korkunun bulunduğunu belirtmişlerdir. Araştırmacılar, bu bakış açısının Türk kültüründe güvenli bağlanmayı yansıtabileceğini öne sürmüşlerdir. Araştırmacılara göre, Türk kültürü özellikle kadınlar için itaat etmeyi, uymayı ve yakın ilişkilerde duygusal bağımlılığı desteklemektedir. Onlara göre, bu

kültürel özellikler nedeniyle, yakın ilişkiler kurmak ve ilişkileri kaybetme korkusu, uyum sağlayıcı bir kişilerarası tarzın parçası olabilmektedir (akt: Saymaz,2003).

Kişilerarası iletişim becerilerine ilişkin cinsiyetler arasında yapılan karşılaştırmada anlamlı bir farklılığa rastlanamamıştır. Araştırmanın bu bulgusu Korkut (1996), Gorur (2001), Altıntaş (2006)' ın bulgularıyla örtüşmemektedir. Bu durum araştırmamızda iletişim becerilerinin alt boyutlarının farklı olmasıyla açıklanabilir. Ancak cinsiyetlere dair iletişim becerileri genel ortalamalarında bir farklılık bulunmasa da erkeklerin zihinsel iletişim becerilerindeki ortalamaları kadınlardan anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Erkeklerdeki zihinsel iletişim becerilerindeki farkın gerçek değerleri yansıtmadığı düşünülmektedir. Çünkü araştırmanın yapıldığı yerin adliye ortamı olması, kişilerin hali hazırda devam eden bir boşanma davalarının bulunması nedeni ile otomatik düşünce ve davranışlarından sıyrılarak daha temkinli ve daha kontrollü davranmaya çalışmaktadırlar. Buna rağmen erkeklerde zihinsel yani bilişsel iletişim becerilerinde farklılık bulunmuştur. Kaldı ki bu farkın başka bir ortamda bu çalışmanın aynı kişilere uygulanması ile daha farklı sonuçlara ulaşılacağı düşünülmektedir.

Evlenme biçimine göre farklılıkların incelendiği analiz sonucunda, evlilik biçimine göre bağlanma stillerinin ve evliliği algılama şekillerinin değiştiğini, görücü usulü ile yapılan evliliklerde korkulu bağlanmanın daha yüksek olduğu, flört sonrası yapılan evliliklerde ise kayıtsız bağlanma oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Eş ile görücü usulü yani, ortak bir tanıdığın referansını alarak evlenmenin; kişinin evliliğe yaklaşımını etkileyebileceği düşünülmektedir. Görücü usulünde bireyler bir başkasının aracılığı ile tanışmakta bu tanışmanın ana fikri evlilik olmaktadır. Bir diğer deyişle bireyler ilk görüşmeden itibaren birbirlerini evlilik amaçlı tanımaya çalışmaktadır. Flört sonrası gerçekleşen evlilikte ise, evlilik fikri flört sürecinde ilişkinin doğal seyri olarak meydana çıkmaktadır (Çimen, 2007: 59). Bu tür evliliklerde, kök ailelerin veya sosyal çevrenin rolü yoğun biçimde etkili olabilmekte ve eşler karşılaştıkları sorunlar ve hatta boşanma aşamasına geldiklerinde bireysel bir karar almaktan öte tüm kök aile ve sosyal çevreyi etkileyebileceği gibi düşüncelerle hareket edebilmektedir. Flört sonrası evlenmiş olma; kişinin salt kendi beklentileri ile hareket

etmiş olmasını da barındırmaktadır. Flört ederek evlenen kişi istediği kişiyi seçmiştir. Bu istek ile gerçekleştirdiği evliliğin boşanma aşamasına gelmiş olması kişinin kendisiyle ilgili bir başarısızlık hissi yaşamasına sebep olabilmektedir. Bu hissin boşanma sürecinde kendine güvenli bir yaklaşım sergilemesine engel olabileceği düşünülmektedir. Araştırmanın bu bulgusu beklentileri karşılamaktadır.

Araştırma sonucunda ortaya çıkan eğitim düzeyine ilişkin farklılıklar incelendiğinde, ilköğretim mezunlarının daha sık duygularını ifade ettikleri, iletişim becerilerinde duygusal ve davranışsal iletişimi daha çok kullandıkları bunun yanında boşanma süreci sırasında korkulu bir bağlanma stili geliştirdikleri görülmektedir. Boşanma deneyiminin; birçok yaşamsal kaygıyı beraberinde getirdiği bilinmektedir. Gelecek kaygısının ön plana çıktığı bu deneyimde maddi düzey, iş durumu gibi unsurların önemli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, eğitim düzeyi yüksek olanların iş bulma, böylelikle gelir sağlama durumları daha olasıdır. Bu sebeple, eğitim düzeyi yüksek kişiler; aktif olarak hayatına yön verip, belirledikleri alternatifleri hayata geçirerek, an üzerinde odaklaşmakta, boşanma sürecini bu şekilde geçirmektedir. Eğitim düzeyinin yüksek olması ile birlikte kişinin iş sahibi olma olasılığı artmaktadır. Bu ise kişinin bağımsız olma duygusunu etkilemekte ve özgüven ile hareket etmesine yardımcı olmaktadır. Söz konusu bu bulgular literatürel bulgular ile tutarlılık göstermektedir (Wang ve Amato, 2000). Literatürel bilgilerden farklı olarak lisansüstü mezunu olan bireylerde korkulu bağlanma puanlarının ilköğretim mezunları kadar yüksek olduğu dikkat çekici bir sonuç olmuştur. Örneklem sayısında lisansüstü mezunlarının daha az bir çoğunluğu temsil etmesi nedeni ile genellenemeyen bu sonuçlarda, lisansüstü mezunları arasında kadın erkek oranında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Lisansüstü mezunlarının evlenme biçimleri incelendiğinde evliliklerinin hepsinin flört süreci sonrasında yapıldığı görülmektedir. Korkulu bağlanmanın reddedilmeye karşı bir kaçınma davranışı geliştirdiğini biliyoruz. Bu nedenle farkındalıkları daha yüksek olan ve kişilik olarak mükemmeliyetçilikleri daha yüksek olan bireylerin boşanma konusuna karşı korkulu bir bağlanma tarzı geliştirmiş olabilecekleri düşünülmektedir.

Sosyo-ekonomik düzeylere göre yapılan karşılaştırmada sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan bireylerin daha çok duygusal düzeyde iletişim becerilerine sahip oldukları görülmektedir. Ekonomik anlamda sıkıntı yaşayan bireylerin daha çok duygusal ağırlıklı iletişim becerilerine sahip olmaları, bu bireylerin eksiklik duygusunu yaşamaları ve kendilerini diğerleriyle kıyaslayıp olumsuz bir benlik imajı yaratmaları sonucu daha zayıf nitelikte olan duygusal iletişim becerilerini kullandıkları düşünülebilir. Bu bulgu Erozkan ve Yılmaz (2006)' ın çalışmasıyla da tutarlıdır.

Bu aşamada kişi, bağlanma figürünü kaybetme korkusu ile hareket ederek yaşanan çatışma sürecinde kendini daha fazla anlatma, duygu ve düşüncelerini daha çok aktarma gibi manevralar sergileyebilmektedir. Bu tür bir manevra Finzi ve diğerleri (2004:4) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu nedenle kişilerin duygusal ve davranışsal iletişim ortalamaları daha yüksektir. Erkeklerde ise bu duygu ve düşünceleri anlatma eğiliminin daha düşük olması nedeni ile zihinsel iletişim becerileri daha yüksek bulunmuştur.

Güvenli bağlanma stili, kendini değerli hissetme ve sevebilir olduğu duygusunu genellikle diğer insanların kabul edici ve cevap vericiliğine dair beklentileriyle birleştirir. Özgüven duygusuna sahip bu bağlanma stilindeki bireyler, Hill ve diğerleri (1994)'e göre, güvensiz bağlanan bireylere göre romantik ilişkilerini evliliğe taşıma veya birlikte yaşama eğilimi daha fazladır. Ayrıca bu stildeki bireylerin evliliklerinde boşanma kararı alma eğilimleri ise daha az olup, yaşanan sorunlara ilişkin yapıcı çözümler üretme eğilimindedir. Araştırmanın bulgularının literatür ile uygunluk gösterdiği görülmektedir (Barholomew ve Horowitz, (1991); Kobak ve Hazan, (1991); Shi,(2003); Eğeci ve Gençöz, (2006).

Araştırmanın yordamaya yönelik sonuçlarına göre, boşanma aşamasındaki bireylerin sahip oldukları demografik özellikler tüm bağlanma stillerini yordamıştır. Her bir bağlanma stilini demografik tüm özelliklerin yordaması boşanmanın tek yönlü bir süreç olmadığı, tek başına bir özelliğin boşanmaya yol açmadığını göstermektedir. Boşanma aşamasına gelen her bireyin bu kararında sahip olduğu tüm özelliklerin bütüncül olarak ele alınması gerektiği sonucu çıkmaktadır. Bu bilgi, psikolojik yardım

süreçlerinde veya aile mahkemelerinde boşanma sürecinde olan bireyler ile çalışılırken bireye ait bilgilerin önemini de ortaya çıkarmaktadır.

Korkulu bağlanma stilini, iletişim tarzlarının her birini bütüncül olarak yordadığı görülmektedir. Bilindiği gibi, boşanma aşamasına gelinmesinde bireysel, toplumsal birçok faktör devreye girmektedir. Bu süreçte ise bireyler; çift olarak kendi aralarında olduğu gibi kendi içlerinde de sorunlara farklı boyutları ile yaklaşarak tepki göstermektedir. Bu süreç, evliliğin boşanma aşamasına gelirken olası çözümleri deneme yolu ile çözmeye yönelik adımlar olarak yorumlanabilir.

Evliliğin boşanma ile sonuçlanmasını kabullenmeme, ilişkiyi sorunlu da olsa devam ettirme, eşe ve ilişkiye bağımlı olma gibi özellikler ile kişi boşanma sürecinin duygusal tepkilerinden kendini soyutlamakta, boşanmayı duygusal olarak reddetmektedir. Bu bağlamda benzer bir çalışmada, Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu (2006) evlilik uyum puanlarının güvenli ve saplantılı bağlanma stiline sahip kişilerde yüksek olduğunu bulgulamışlardır.

Çalışma sonucunda, araştırma değişkenleri üzerinde cinsiyete, evlenme biçimine ve eğitim düzeyine dayalı farklar olduğu ortaya çıkmıştır. İletişim tarzlarının boşanma sürecindeki bireylerin bağlanma stillerini yordadığı ortaya çıkmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Boşanma sürecindeki kişilerin bağlanma stillerini ve kişilerarası iletişim becerilerinin çeşitli değişkenler ile yordayıcılığını test etmek üzere yapılan çalışma araştırmanın hipotezlerini destekler doğrultuda çıkmıştır. Boşanma sürecinde iletişim tarzlarının farklı alt boyutları ile dört ayrı bağlanma stilini yordadığı belirlenmiştir.

- Araştırmanın kadınların korkulu ve kayıtsız bağlanma stili içinde olduklarına dair bulgusundan yola çıkıldığında, kadınların bu stilin içerdiği kaygılar ile evliliğin devamına ilişkin sağlıksız kararlar alabilme olasılıkları göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bilgiden hareketle boşanma sürecindeki bayanların içinde bulundukları kaygılar tespit edilerek; mahkeme aşamasında psikolojik yardım süreçleri devreye sokularak dava süreci yürütülebilir.
- Boşanma sürecinin nasıl karşılandığı ve kişiler bazında ne şekilde aşıldığı ile ilgili olarak bağlanma stilleri bilgi vericidir. Kişilerin boşanma sürecinde, verdikleri tepkilere ilişkin farkındalık kazanabilmeleri açısından çiftlere bağlanma temelli eğitimler verilebilir. Çiftlerin problem çözme becerileri bu doğrultuda ele alınabilir.
- Boşanma sürecine gelen ve evlilik danışmanlığı için başvuran kişilere ilişkin yaklaşımda göz önünde bulundurulması gerektiği düşünülmektedir. Korkulu bağlanan kişiler ile çözüm yaklaşımları üzerine çalışan danışmanların; önerilen her türlü yaklaşımı sergileyebildikleri bilgisini göz önünde bulundurarak daha geniş bir perspektif ile kişileri bilinçlendirebilecekleri düşünülmektedir.
- Boşanma sürecinde, eğitim düzeyinin korkulu bağlanma stilini yordadığı, ayrıca eğitim düzeyinin iletişim becerileri ile ilişkili olduğu görülmüştür. Söz konusu çalışma; eğitim düzeyinin sadece akademik anlamda değil boşanma gibi stres yaratıcı deneyimlerde de bireylerin tepki ve yaklaşımlarını da etkileyebildiğini göstermektedir. Toplumsal mekanizmaların, toplum bilinçlendirmeye ilişkin tüm

çabaların eğitim ile ilgili yaklaşımlarının bu bağlamda gözden geçirilmesine ilişkin çalışmalar yapılabilir.

- Görücü usulü evlenenlerin flört sonrası evlenenlere göre daha korkulu yaklaştıkları görülmüştür. Ailelerin söz sahibi olduğu ve kişinin daha pasif bir kişilik geliştirdiği durumlarda bu anlamlı bulunmuştur. Görücü usulü evlenenlerde evlilik dış denetimli olarak görülürken flört sonrası olan evliliklerde kişi bu durumu ve boşanma sürecini kendi seçimi, belki hatası olarak görmekte ve algılamaktadır. Bu durum; flört sonrası evlenenlerin bireysel tercihleri sayılan evlilik kararının boşanma ile birlikte başarısız olarak algıladığı şeklinde yorumlanabilir. Bu başarısızlık kişinin kendi içsel süreçleri ile varabileceği bir kanaat olabileceği gibi, aile tarafından da bu tür bir düşünceye sevk edilebileceği düşünülmektedir. Bu sebeple; boşanma aşamasına gelirken alınan öykü önem kazanmaktadır. Ayrıca, bu bilgi ile boşanma kararı alan birey ile çalışıldığında; aile de sürece dâhil edilebilir. Ailelerin bu süreçte boşanma kararı almış yakınlarına yönelik olması gereken yaklaşımlar ile ilgili bilgilendirmeler yapılabilir.
- Kök aile veya akrabaların boşanma sürecine ilişkin bakış açılarının bireylerin tutumlarında veya boşanmaya ilişkin algılarında ne derecede etkili olduğuna dair araştırmalar yapılabilir.
- Söz konusu çalışma adliye ortamında gerçekleştirilmiş, katılımcılara devam etmekte olan dava sürecinden bağımsız düşünerek ölçekleri yanıtlamaları istenmiş ise de içinde bulundukları süreç itibarıyla sorulara kaygı ile yaklaştıkları görülmüştür. Söz konusu çalışmaya benzer şekilde yapılacak çalışmalarda; bu konuda katılımcılara yazılı açıklama yanı sıra sözel bir takım telkinler ile yaklaşılmalarının kolaylaştırıcı olacağı düşünülmektedir.

EKLER

EK 1: Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyet: Kadın () Erkek ()
2. Yaşınız: ()
3. Mesleğiniz:
4. Eğitim durumunuz:
İlköğretim () lise() üniversite() lisansüstü() okuryazar değil()
5. İş durumunuz: çalışmaz () devlet memuru() özel sektör() serbest()
6. Gelir durumunuz: 1.000 TL altı() 1.000–3.000 TL() 3.000 TL ve üzeri()
7. Kaçınıcı evliliğiniz: ilk () ikinci() üçüncü() diğer()
8. Kaç yaşında evlendiniz?.....
9. Eşinizle aranızdaki yaş farkı:.....
10. Kaç yıllık evlisiniz? 0–5 yıl() 6–10() 11–15() 16–20() 21 ve üzeri()
11. Evlenme biçimi: Görücü usulü () flört süreci sonrası() diğer()
12. Evlilik öncesi tanışma süreniz:
13. Çocuk sayısı: 0() 1() 2() 3() 4() 5 ve üzeri()

EK 2 : İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA)

İLİŞKİ ÖLÇEKLERİ ANKETİ (İÖA)

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkileriniz dahil olmak üzere yakın ilişkilerinizde (arkadaşlık, dostluk gibi.) hissettiğiniz duygulara ilişkindir. Sizden istenen genel olarak yakın ilişkilerinizde yaşadıklarınızı dikkate alarak aşağıdaki ifadeleri değerlendirmenizdir. Aşağıdaki maddeleri yakın ilişki içinde olduğunuz kişileri düşünerek cevaplandırınız. Her bir madde ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıtıyorsa karşısındaki aralıklı ölçekten birini seçerek (X) ile işaretleyiniz.

1: Hiç Katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3:Katılıyorum 4: Tamamen Katılıyorum

1. Başkalarına kolaylıkla güvenmem	(1) (2) (3) (4)
2. Kendini bağımsız hissetmem benim için çok önemli	(1) (2) (3) (4)
3. Başkalarıyla kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım	(1) (2) (3) (4)
4. Başkalarıyla çok yakınlaşırsam incitileceğimden korkuyorum.	(1) (2) (3) (4)

5. Başkalarıyla yakın duygusal ilişkilerim olmadığı sürece oldukça rahatım. (1) (2) (3) (4)
6. Başkalarıyla tam anlamıyla duygusal yakınlık istiyorum. (1) (2) (3) (4)
7. Yalnız kalmaktan korkarım. (1) (2) (3) (4)
8. Başkalarına rahatlıkla güvenip bağlanabilirim. (1) (2) (3) (4)
9. Başkalarına tamamıyla güvenmekte zorlanırım. (1) (2) (3) (4)
10. Başkalarının bana dayanıp bel bağlaması konusunda oldukça rahatımdır. (1) (2) (3) (4)
11. Başkalarının bana, benim onlara verdiğim kadar değer vermediğinden kaygılanırım (1) (2) (3) (4)
12. Kendi kendime yettiğimi hissetmem benim için çok önemli. (1) (2) (3) (4)
13. Başkalarının bana bağlanmalarını tercih ederim. (1) (2) (3) (4)
14. Başkalarıyla yakın olmak beni rahatsız eder. (1) (2) (3) (4)
15. Başkalarının bana, benim istediğim kadar yakınlaşmakta gönülsüz olduklarını düşünüyorum. (1) (2) (3) (4)
16. Başkalarına bağlanmamayı tercih ederim. (1) (2) (3) (4)
17. Başkaları beni kabul etmeyecek diye korkarım. (1) (2) (3) (4)

EK3: İletişim Becerileri envanteri

İLETİŞİM BECERİLERİ ENVANTERİ

Açıklama: Aşağıda insan ilişkileriyle ilgili tutum ve davranış ifadeleri bulunmaktadır. **Genel olarak insanlarla iletişim kurarken nasıl davrandığınızı, neler düşündüğünüzü ve neler hissettiğinizi anlatan aşağıdaki ifadelerin size uygunluk derecesini belirtmeniz istenmektedir.** Doğru ya da yanlış cevap yoktur. İfadeler, “**Her zaman (5), Genellikle (4) Bazen (3), Nadiren (2), Hiçbir zaman (1),** karşılığındadır. Her ifadeye ilişkin beş seçenekten yalnız birini işaretlemeniz ve cevapsız bırakmamanız gerekmektedir. Lütfen her ifadeyi cevaplayınız.

Elde edilen bilgiler sadece bu araştırmada kullanılacaktır. Envanterin doldurulmasında gerekli özeni göstereceğinizi umar, katkılarınız için teşekkür ederim.

1. İnsanları anlamaya çalışırım.
2. İletişimde bulunduğum insanlardan gelen öğüt ve önerileri içtenlikle dinlerim.
3. Düşüncelerimi başkalarına tam olarak iletmede zorluk çekmem.
4. Konuşurken, etkili bir göz iletişimi kurabilirim.
5. Genelde eleştirilmekten hoşlanmam.
6. Dikkatimi karşımdakinin ilgi alanı üzerinde toplayabilirim.
7. Kişilerin, anlatmak istediklerini dinlemek için yeterince zaman ayırırım.
8. Karşımdaki kişiye genellikle söz hakkı vermek istemem.
9. Karşımdaki kişiyi dinlerken hayal kurarım.
10. Başkaları konuşurken sabırlı olur, onların sözünü kesmem.
11. İnsanları dinlerken sıkıldığımı hissederim.
12. Eleştirilerimi karşımdaki kişiyi incitmeden iletirim.
13. Konuşurken ilk adımı atmaktan çekinmem.
14. Konuşurken açık, sade ve düzgün cümleler kurarım.
15. Karşımdaki kişiyle aynı görüşü paylaşmazsam bile fikirlerine saygı duyarım.

16. İletişimde bulunduğum kişinin yüzüne baktığım halde sözlerini dinlemediğim olur.
17. Karşımdaki kişinin konuşmaya ve dinlenmeye istekli olup olmadığını anlamaya çalışırım.
18. Yanlış tutum ve davranışlarımın kolaylıkla kabul ederim.
19. Dinlediğim kişiyi daha iyi anlamak için sorular yöneltirim.
20. Dinleyenim anlamaz görüldüğünde, iletmek istediklerimi tekrarlar, yeni kelimelerle ifade eder, özetlerim.
21. İnsanlarla görüşürken, bilerek onları rahatlatacak şeyler yaparım.
22. Dinlerken, karşımdaki kişinin sözünü kesmemeye özen gösteririm.
23. Küs olduğum birisiyle barışmak istediğimde ilk adımı atmaktan çekinmem.
24. Karşımdaki kişinin duygu ve düşünceleri bana ters düşse bile yargılamam.
25. Ses tonumu konunun özelliğine göre ayarlayabilirim.
26. Genellikle insanlara güvenirim.
27. İletişim kurduğum kişinin karşı cinsten olmasından rahatsızlık duymam.
28. Başkalarını dinlemek mecburiyetinde olmadığımı düşünürüm.
29. Özür dilemek bana zor gelir.
30. Tartışma sonunda, savunduğum düşüncelerin yanlış olduğunu kabul edebilirim.
31. Konuşurken sözümün kesilmesinden rahatsız olurum.
32. İnsanları kontrol etmeye ve istediğim kalıba sokmaya çalışırım.
33. İletişim kurduğum kişinin tutumundan daha çok sorununu anlamaya çalışırım.
34. Çevremdekiler, insanlara karşı ilgisiz kaldığım kanısındalar.
35. Coğunlukla duygularımdan emin olamıyorum.
36. İletişim kurduğum kimse tarafından anlaşılmaktan mutluluk duyarım.
37. Başkaları ile ilişkilerimi bozacak çıkışlar yapabilirim.
38. Karşımdaki kişiye güvenmek beni mutlu eder.
39. Her insanı olumlu beklentilerle karşılarım.
40. İletişim kurduğum kimselerden bir şeyler verdiğimi hissedirim.
41. İnsanlara cevaplamada zorlanacakları ani sorular yöneltmem.
42. Beni rahatsız eden duygularımı iletmekte sıkıntı çekmem.
43. Öneride bulunduğum kişinin öneriye açık olup olmadığına dikkat ederim.
44. İletişim kurduğum insanlar tarafından anlaşıldığımı hissedirim.
45. Kendimi karşımdaki kişinin yerine koyarak,duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışırım.

İLETİŞİM BECERİLERİ ENVANTERİ CEVAP KAĞIDI

	Her Zaman (5)	Genellikle (4)	Nadiren (3)	Bazen (2)	Hiçbirc zaman (1)
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					
18					
19					
20					
21					
22					
23					
24					

25					
26					
27					
28					
29					
30					
31					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38					
39					
40					
41					
42					
43					
44					
45					

KAYNAKÇA

- Ateş, Reyhan (2009), “**Evlilikte İlk Yıllar, Çatışmalar ve Güç Kavramı**”, H. Yavuzer (Ed.), **Evlilik Okulu**, 3. Basım *içinde*, 114–124, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Altıntaş, E. ve Camur, D. (2004). **Beden Dili Sozsuz İletişim**. Aktuel Basım Yayım. İstanbul.
- Balcı, S. (1996). **Danışma becerileri eğitiminin üniversite öğrencilerinin iletişim beceri düzeyine etkisi**. Doktora Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bulut, I. (1993). **Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkileri**. Ankara: TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları
- Baltas, Z. ve Baltas, A. (2002). **Bedenin Dili**. Remzi Kitabevi. İstanbul. 19
- Bilen, M. (2004). **Sağlıklı İnsan İlişkileri**. Anı Yayıncılık. Ankara. 39
- Bartholomew, Kim (1990), “Avoidance of Intimacy: An Attachment Perspective”, **Journal of Social and Personal Relationships**, 7, 147–178.
- Bartholomew, Kim ve Horowitz, Leonard (1991), “Attachment Styles Among Young Adults: A Test of a four Category Model”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 61, 226–241.
- Bağlı, Mazhar ve Sever, Aysan (2005), “**Tabulaştırılan/Tabulaşan Kurumun (Ailenin) Kurbanlıklar Edinme Pratiği**”, *Aile ve Toplum Dergisi*, 7(2), 9 22.
- Bray, James H. (1995), “Family Assessment”, **Family Relations**, 44(October), 469-477.

Barki, Henri ve Hartwick, Jon (2001), “Interpersonal Conflict and Its Management in Information System Development”, **Interpersonal Conflict**, 25(2), 195–228.

Crane, D. Russell Ve diğlerleri (1995), “Gender Differences in Cognitive and Behavioral Steps Toward Divorce”, **The American Journal of Family Therapy**, 23(2), 99– 105.

Canary, Daniel J. ve Cupach, William R. (1985), “Relational and Episodic Characteristics Associated with Conflict Tactics”, **Journal of Social and Personal Relationships**,5, 305–325.

Corcoran, Kathleen ve Mallinckrodt, Brent (2000), “Adult Attachment, Self-Efficacy, Perspective Taking and Conflict Resolution”, **Journal of Counseling & Development**, 78, 473–783

Canel, Azize N. (2007), **Ailede Problem Çözme, Evlilik Doyumu ve Örnek Bir Grup Çalışmasının Sınanması**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Corcoran, Kathleen ve Mallinckrodt, Brent (2000), “Adult Attachment, Self-Efficacy, Perspective Taking and Conflict Resolution”, **Journal of Counseling & Development**, 78, 473–783

Cihangir, Z. (2004). **Kisilerarası İletişimde Dinleme Becerisi**, Ankara,Nobel Basımevi , 5.

Dokmen, U. (1994). **İletişim Catısmaları ve Empati,İstanbul**, Sistem Yayıncılık,24.

Erdoğan, İ. (2002). **İletişimi Anlamak**. Ankara, Erk Yayıncılık,33.

- Erozkan, A. (2004). **Romantik İlişkilerde Reddedilmeye Dayalı İncinebilirlik, Bilissel Değerlendirme ve Basacıkma**, Basılmamış Doktora Tezi, KTU-SBE, Trabzon.
- Erdoğan, Serap (2007), **Evlilik Uyumu ile Psikiyatrik Rahatsızlıklar, Bağlanma Stilleri ve Mizaç ve Karakter Özellikleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı
- Ersanlı, K., ve Balcı, S. (1998). **İletişim Becerileri Envanterinin Gelistirilmesi: Gecerlik ve Güvenirlik Çalışması**. Turk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, II (10). 7-12.
- Eğeci, Sine ve Gençöz, Tülin (2006), “Factors Associated with Relationship Satisfaction: Importance of Communication Skills”, **Contemporary Family Therapy**, 28, 383–391.
- Ergin, Hatice (2009), “Eşler Arası İletişim Çatışmaları”, H. Yavuzer (Ed.), **Evlilik Okulu**, 3. Basım içinde, 187–210, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Finzi Ricky ve diğerleri (2000), “Attachment and Divorce”, **Journal of Family Psychotherapy**, 11(1), 1–20. Fitzpatrick, Mary A. ve Ritchie David L. (1994), “Communication Shemata within the Family”, **Human Communication Research**, 20(3).
- Feeney, Judith A. (1994), “Attachment Style, Communication Patterns, and Satisfction Across the Life Cycle of Marriage”, **Personal Relationships**, 1, 333–348.
- Feeney, Judith A. (1999), “Adult Attachment, Emotional Control and Marital Satisfaction”, **Personal Relationships**, 6, 169–185.
- Feeney, Judith A. (2002), “Attachment, Marital Interaction and Relationship Satisfaction: A Diary Study” **Personal Relationships**, 9, 39–55.
- Feeney, Judith A. (1994), “Attachment Style, Communication Patterns, and Satisfction Across the Life Cycle of Marriage”, **Personal Relationships**, 1, 333–348.

- Feeney, Judith A. (1999), “Adult Attachment, Emotional Control and Marital Satisfaction”, **Personal Relationships**, 6, 169–185.
- Feeney, Judith A. (2002), “Attachment, Marital Interaction and Relationship Satisfaction: A Diary Study” **Personal Relationships**, 9, 39–55.
- Finzi Ricky ve diğerleri (2000), “Attachment and Divorce”, **Journal of Family Psychotherapy**, 11(1), 1–20.
- Goldstein, Susan B. (1999), “Construction and Validation of Conflict Communication Scale”, **Journal of Applied Social Psychology**, 29(9), 1803- 1832.
- Gonzaga, Gian C. (2001), “Love and Commitment Problem in Romantic Relations and Friendship”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 81(4), 247-262.
- Gallo, Linda ve Smith, Timothy (2001), “Attachment Style in Marriage: Adjustment and Responses to Interaction”, **Journal of Social and Personal Relationships**, 18(2), 263–289.
- Griffin, Dale ve Bartholomew, Kim (1994), “Models of the Self and Other: Fundamental Dimensions Underlying Measures of Adult Attachment”, **Journal of Personality and Social Psychology** 67(3), 430–445. (1994), “Interpersonal Relationships and Group Process”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 67, 430–455.
- Glenn, Norval D. (1991), “The Recent Trend in Marital Success in The United States”, **Journal of Marriage and The Family**, 53, 261-270.
- Harry, Frank ve Batell, Mark F. (1981), “Communication Conflict”, **Human Relations**, 34, 633–641.
- Hünler, Olga S. ve Gençöz, Tülin (2003), “Boyun eğici davranışlar ve Evlilik Doyumu İlişkisi” **Türk Psikoloji Dergisi**, 8(51), 99–108.
- Hortacsu, N. (1997). **İnsan İlişkileri**. Ankara, İmge Kitabevi, 24-25.

Hollist, Cody S. ve Miller, Richard (2005), “Perceptions of Attachment Style and Marital Quality in Midlife Marriage”, **Family Relations**, 54(January), 46–57.

Hazan, Cindy ve Shaver, Philip R. (1987), “Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 52, 511–524.

Hazan, Cindy ve Shaver, Philip R. (1987), “Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 52, 511– 524. (1994), “Attachment as an Organizational Framework for Research on Close Relationships”, **Psychological Inquiry**, 5(1), 1–22.

Heene, Els L. D. ve diğerleri, (2005), “Indirect Pathways Between Depressive Symptoms and Marital Distress: The Role of Conflict Communication, Attributions, and Attachment Style”, **Family Process**, 44(4), 413–440.

Hazan, Cindy ve Shaver, Philip R. (1994), “Attachment as an Organizational Framework for Research on Close Relationships”, **Psychological Inquiry**, 5(1), 1–22.

Hisli Şahin, Nesrin ve diğerleri (2008), “Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarında Kendilik Algısı ve Kontrol Odağı”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, 20(2), 153–163.

Işinsu, Melahat (2003), **İkili İlişki Biçimi ve Süresi ile Bağlanma Stilleri Arasındaki Bağlantılar**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karasar, Niyazi (1999), **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, 9. Basım, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Kayma-Güneş, Derya (2007), **Boşanma Sürecindeki Eşlerin Aile İçi İlişkileri ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kocadere, Müge (1995), **İyi ve Kötü Evliliklerin Özelliklerini Belirlemeye Yönelik Betimsel bir Çalışma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Klohn, Eva ve Bera, S. (1998), “Behavioral and Experiential Patterns of Avoidantly and Securely Attached Women Across Adulthood: A 31 Year Longitudinal Perspective”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 66, 502–512.
- Kobak, Rogers ve Hazan, Cindy (1992), “Attachment in Marriage Effect of Security and Accuracy of Working Models”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 60, 861–869.
- Kobak, Rogers ve Duemler, S. (1994), “Attachment Processes in Adulthood”, K. Bartholomew ve D. Perlman (Ed.), **Attachment and Conversation: Toward a Discourse Analysis of Adolescent and Adult Security**, 121-149, London:Kingsley.
- Kuyumcu, Behire (2005), **Evli Çiftlerin Evlilik Doyumu ile Gestalt Temas Biçimleri, Bağlanma Stilleri ve Başaıkma Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lopez, Frederick G. ve Brennan, Kelly A. (2000), “Dynamic Processes Underlying Adult Attachment Organization: Toward an Attachment Theoretical Perspective on the Healthy and Effective Self”, **Journal of Counseling Psychology**, 47, 283–300.
- Mikulincer, Mario ve Florian, Victor (1995), “Appraisal of and Coping With a Real-Life Stressful Situation: The Contribution of Attachment Styles”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 21(4), 406–414.

- Mikulincer, Mario ve Florian, Victor (1995), "Appraisal of and Coping With a Real-Life Stressful Situation: The Contribution of Attachment Styles", **Journal of Personality and Social Psychology**, 21(4), 406–414.
- Mikulincer, Mario ve Sheffi, E. (2000), "Adult Attachment Style and Cognitive Reactions to Positive Affect: A Test of Mental Categorization and Creative Problem Solving", **Motivation and Emotion**, 24(3), 149–174.
- Mikulincer, Mario ve diğerleri (2002), "Attachment Security in Couple Relationships: A Systematic Model and Its Implications for Family Dynamics", **Family Process**, 41(3), 405-434.
- Mikulincer, Mario ve Shaver, P. (2005), "Attachment Theory and Emotions in Close Relationships: Exploring The Attachment-Related Dynamics of Emotional Reactions to Relational Events", **Personal Relationships**, 12(12), 149–168.
- Nachmias, David (1987), **Research Methods in the Social Sciences**, New York: St. Martin's Pres.
- Nichols, William C. (2005), "The First Years of Marital Commitment" M. Harway (Ed.), **Handbook of Couples**, 35-36, NJ USA: John Wiley & Sons, Incorporated, Hoboken.
- Oksuz, Y. (2002). **Ergenin Kisilik Gelisiminde Ebeveynin Rolu**. Milli Eğitim
- Oskay, Ünsal, 1997, **İletişimin ABC'si**, İstanbul, Der Yayınları, 15-16.
- Özgüven, İ. E. (2001). **Ailede Yaşam ve İletişim**. Ankara: Pdrem Yayınları. Dergisi, 155-156.
- Özgüven, İbrahim E. (2000), **Evlilik ve Aile Terapisi**, Ankara: Pdrem Yayınları, 55-58.

Özgüven, İbrahim E. (2001), **Ailede İletişim ve Yaşam**, Ankara: Pdrem Yayınları, 78-80

Ozankaya, Özer (1997), **Toplumbilime Giriş**, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi,56.

Özen, Ayça (2006), **Evlilik Uyumunun Yordayıcıları Olarak Karı ve Kocaların Değer Uyumları ve Eşlerin Çatışma Çözüm Stilleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Plessis, Karin Du ve Clarke, Dave (2008), “Couples’ Helpful, Unhelpful and Ideal Conflict Resolution Strategies: Secure and Insecure Attachment Differences and Similarities”, **Interpersona**, 2(1), 65–88.

Senchak, Marilyn ve Leonard, Kenneth (1992), “Attachment Styles and Marital Adjustment among Newlywed Couples”, **Journal of Social and Personal Relationships**, 9(1), 51–64.

Simpson, Jeffry A. (1990), “Influence and Attachment Style on Romantic Relationships”, **Journal of Family Psychology**, 16(2), 199–208

Shenker, Jason D. ve Rumrill Philip D. (2004), “Perspectives on Scientific Inquiry, Causal Comparative Research Designs”, **Journal of Vocational Rehabilitation**, 21(1), 117–121

Shi, Lin (2003), “The Association Between Adult Attachment Styles and Conflict Resolution in Romantic Relationships”, **The American Journal of Family Therapy**, 31, 143–157.

Simpson, Jeffry A. ve Rholes, W. Steven (2002), “Attachment Orientations, Marriage and the Transition to Parenthood”, **Journal of Research in Personality**, 36(6), 622-628.

- Simpson, Jeffry A. ve diğerleri (2007), “Working Models of Attachment and Reactions to Diffrent Forms of Caregiving from Romantic Partners”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 93, 466–477.
- Solmuş, Tarık (2002), “Romantik Bağlanma: Bebeklik Dönemi Bağlanma Süreci, Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Romantik İlişkiler”, **Türk Psikoloji Bülteni**, 24(4), 105–113 (2008), **Bağlanma ve Aşkın İki Yüzü**, İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Sümer, Nebi ve Güngör, Derya (1999), “Çocuk Yetiştirme Stilllerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 14(44), 35–58.
- Şener, Arzu ve Terzioğlu, Günsel (2008), “Bazı Sosyo-ekonomik ve Demografik Değişkenler ile İletişimin Eşler Arası Uyuma Etkisinin Araştırılması”, **Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**, 10(1), 7–19.
- Şener, A. ve Terzioğlu, G. (2002). **Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması**. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını.
- Tutarel-Kışlak, Şennur ve Çabukça, Fazlı (2002), “Empati ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu ile İlişkisi”, **Aile ve Toplum Dergisi**, 5(2), 35–41.
- Tutarel-Kışlak, Şennur ve Çavuşoğlu, Şeyma (2006), “Evlilik Uyumu, Bağlanma Biçimleri, Yüklemeler ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkiler”, **Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**, 8(1), 61–67.
- Thompson, Ross A. (1999), “**Early attachment and Later Development**”, J. Cassidy ve P.R. Shaver (Ed.), *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications*, 265–286, New York: Guilford Press.

- Tutarel-Kışlak, Şennur ve Çavuşoğlu, Şeyma (2006), “Evlilik Uyumu, Bağlanma Biçimleri, Yüklemeler ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkiler”, **Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**, 8(1), 61–67.
- Volling, Brenda ve diğerleri (1998), “Adult Attachment Styles: Relations with Emotional Well-Being, Marriage and Parenting”, **Family Relations**, 47(4), 355–367.
- Yıldırım, A. (2001). **Boşanma İle Eşlerin Empatik Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yuksel, A.H. (2006). **İletişim Kavram ve Tanımı**. U. Demiray, (Ed.), Genel İletişim, Ankara Pegem Yayıncılık, 1-34.

ÖZGEÇMİŞ

Özge (Bacaksız) FIRAT, 03/12/1984 tarihi Balıkesir doğumludur. 2004-2008 yılları arasında Marmara Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde öğrenim görmüştür.

Özel okullarda ve Psikolojik Danışmanlık Merkezlerinde çalışmıştır. 2009 yılından beri Kadıköy Aile Mahkemelerinde pedagoğ olarak çalışmaktadır.

Evli olup; İngilizce bilmektedir.